

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Görüşülen kişinin Adı / Soyadı: Hüsniye Kılılı

DoğumYeri/Tarihi: Elbistan 6 Mayıs 1955

Cinsiyeti :Kadın

Kardeş Sayısı :16

Eğitim Durumu : Üniversite

Medeni Durumu : Bekar

Anadili : Kürtçe

Bildigi Diller : Hollandaca / Türkçe / İngilizce

Çocuk Sayısı: 2

Mesleği / Yaptığı iş: Sosyal Pskolog / Emekli

Harekette Yer Aldığı Dönem: 1976 / 1985

Görüşülen Mekân: Ev, Online Zoom üzerinden

Görüşme Tarihi: 23 Mayıs 2025

Görüşen Kişinin Adı / Soyadı: İlyas Yer

Deşifre Eden Kişi: İlyas YER

Kayıtta: Ali Kemal FIRAT

Kayıt Süresi:

Kısaltmalar: Hüsniye Kılılı (H.K), İlyas Yer (İ .Y), Ali Kemal FIRAT (A.K) olarak Kısaltılmıştır.

İ.Y:Merhaba Hüsniye, hoş geldin.

H.K: Merhaba, hoş bulduk İlyas.

İ.Y: Ben Onur Vakfı yönetim kurulu üyesi İlyas Yer. Ali Kemal Fırat da görüşmede kayıt sorumlusu olarak bulunuyor. Bugün Hüsniye Kılılı ile, Hollanda'daki evinden bağlandığı bir görüşme gerçekleştireceğiz. Bu görüşme, Onur Vakfı'nın uzun süredir devam eden sözlü tarih çalışmaları kapsamında yapılıyor.

Görüşmeye başlamadan önce izninizi rica edeceğim.

Hüsniye Kılılı, bu görüşmeyi kayıt altına almamıza izin veriyor musunuz?

H.K: İzin veriyorum, kayıt altına alabilirsiniz.

İ.Y: Teşekkür ederim

H.K: Rica ederim

İ.Y: Bugün 23 Mayıs 2025 Saat 18.23 Bu kaydı gerçekleştiriyoruz...

Özetle Hüsniye KILLI Kimdir? Hangi tarihte dünyaya geldi? Aile ortamı, kardeşlerin sayısı, Ailenin kaçınıcı çocuğudur, Hangi okullarda okudu? Biyografinizi bize özetleyebilir misin? Lütfen.

H.K: Memnuniyetle...

Onur Vakfı'nın yürüttüğü sözlü tarih çalışmasının, belleğimizin geleceğe aktarılması adına çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. O yüzden seve seve katılıyorum ve kayıt alınmasına izin veriyorum. Benim adım Hüsniye, soyadım Kılılı. Malatya'nın Kürecik nahiyesi-Kepez köyü, Büyükköy mahlesinde doğdum. Doğum tarihimle ilgili net bir kayıt olmasa da babamın anlattıklarına göre mayıs ayında doğmuşum, annemin anlatımına göre de La Sunati Male Söleg hate ima duneye (Solakların Sünnet düğününde doğmuşum yani Karakışın dördünde, çekirdek bir ailede dünyaya gelmişim.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Babam, yaşadığımız yörenin hali vakti yerinde, ticaretle uğraşan saygın bir adamıydı. Kendi ailesinin tek çocuğuydu.

Ben, onun ilk çocuğu olarak dünyaya geldim. Babam iki evlilik yapmış ve toplamda 16 çocuğu olmuş. Yani biz 16 kardeşiz ve ben bu kalabalık ailenin ilk çocuğuyum. Hayatım boyunca bu büyük aile yapısının hem sorumluluğunu taşıdım hem de dayanışmasını yaşadım.

Babam artık hayatta değil; babam 2022, 13 martta vefat etti. Babam Kürecik'in en Aydın insanlarından biriydi. İş hayatından dolayı gerek Türkiye'nin her tarafını, Ayrıca da Ortadoğu'nun bütün ülkelerini görmüş gezmiş ve o kültürleri bir şekilde tanımıştı. 68 kuşağından oldukça etkilenen bir insandı.

Babam, kız ve erkek çocukları arasında asla ayırım yapmazdı. Aksine, özellikle kız çocuklarının okuması, ayakları üzerinde durabilmesi için büyük çaba gösterirdi.

Biz 8 erkek, 8 kız 16 kardeştik. Bir kız kardeşim hariç tüm kız kardeşlerim üniversite okuduk. Babam hep şöyle derdi: "Erkekler ticaretle geçimlerini sağlayabilir, onlar memurlukla aile geçindiremezler. Ama kız çocuklarının bir mesleği, geliri olursa, toplum onları istediği gibi ezemez."

Biz de bu anlayışla büyüdük. Özgür büyüdük. Toplumun kız çocuklarına dair önyargılarını üzerimizde hiç hissetmedik. Babam bizi okuyan, sorgulayan bireyler olarak yetiştirdi, kızlarını özel gördü; biz de bunu hissettik ve ona göre yaşadık. Kendimizi hiçbir zaman geri planda görmedik ne hayallerimizden vazgeçtik, ne de sınırların bizi belirlemesine izin verdik.

Ama şunu da açık yüreklilikle söylemeliyim: Babamın bize duyduğu güvene zarar gelmemesi için, onun adını yere düşürmemek için, kendi adıma hep çok dikkatli davrandım. Her zaman onun gurur duyacağı bir evlat olmaya çalıştım. Çünkü ben babamla hep gurur duydum. Gittiğim her yerde onun itibarı bana da yansıdı; insanlar beni onunla tanıdı, değer verdi, sevdi. O sevginin, o saygının, o değer anlamını yıllar geçtikçe çok daha iyi anladım.

Bir birey olarak, hayatın bütün zorluklarına karşı dik durmayı babamdan öğrendim. Babamın söyledikleri, hayata bakışımı şekillendirdi.

Babam her zaman şöyle derdi: **"Ben kızlarımı, başkalarının duvarına çamur olmak için değil, topluma birey olarak katılmaları için büyütüyorum."** Bu söz beni hep derinden etkiledi. Gerçekten de çok özgür ve rahat bir çocukluk geçirdim. Çevreme ve yaşitlarıma göre her anlamda daha özgür ve imkânli bir hayatım oldu.

Okul hayatımda da hep başarılıydım. Hep ilk sıralarda yer alırdım. "Birinci oldum" desem, bir adım arkamdan bir ikinci çıkardı. Babam, ben ortaokul ikinci sınıftayken ikinci evliliğini yaptı. Bu durum aile içinde büyük bir sarsıntıya yol açtı. O dönem bizim için zordu. Aile ilişkileri karmakarışık hâle gelmişti. Malatya'dan Elbistan'a taşındık. Ben de Elbistan'da kaldım ve orada toparlanmaya, kendimi yeniden bulmaya çalıştım. Aile içinde yaşanan sorunlara rağmen eğitimime devam ettim.

Ortaokulu bitirdikten sonra liseye başladım. Ancak evdeki huzursuzluklar beni farklı arayışlara yöneltti. Sağlık Koleji sınavlarına, babamdan habersiz başvurdum. O zamanlar böyle bir karar almak büyük cesaret isterdi. Sınavı kazandım ve gittim. Aramızda sadece birkaç kişi seçilmişti.

Aslında ilk toplumsal eylemimi de lisede yaptım. Lise 1. sınıftaydım. O dönem lise mezunlarının öğretmen olabilme hakkı vardı ama sonra bu hak kaldırıldı. Biz de Elbistan'daki Mükremin Halil Lisesi'nde, bu hakkın geri verilmesi için bir eylem düzenledik. İlk defa o zaman sözümü duyurmanın yollarını aradım.

O zamanlar, henüz orta 2 ya da orta 3'teyken İbrahim Kaypakkaya'yı birebir görme şansım oldu. Zaten arkadaşlarımız, yoldaşlarımız sık sık evimize gelir giderdi. Onlarla oturur konuşurduk ama yaşıam küçük olduğu için kimse bana derin meseleleri çok anlatmazdı. Yine de kulak kabartır, dinlerdim. Özellikle Mehmet amca, Emine ve teyzem çok kitap okurlardı. Ben ne kadar istesem de kitapları bana vermezlerdi, saklardı. Onların kitaplara olan ilgisi beni de etkiledi.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Sağlık Koleji'ni başarıyla bitirdim. Sonra üniversite sınavlarına girdim. O dönemde yeni açılan bir bölüm olan Sosyal Psikoloji'yi kazandım. Hem okuyup hem çalıştım. Bir süre devam ettim. Fakat bu yolculuk, zamanla bambaşka bir yöne evrildi ve cezaeviyle tanışmam da bu sürecin bir parçası oldu.

Kapital Korkusu

Lise Elbistan'da Mükremin Halil Lisesi'nde okudum. Lise birinci sınıftaydım. Yaz tatiliydi. Güneş kavuruyor, yollar toz içinde kalıyordu. Bizim eve o gün bir grup devrimci gelmişti. Aralarında Hüseyin Özdoğan da vardı. Geniş oturma odamızda toplanmışlar, sessiz ama derin derin konuşuyorlardı. Ben, pencere kenarındaki küçük tabureye oturmuş, elimdeki kitabı okuyordum.

Kulaklarım onlardaydı, gözüm satırlarda.

Sohbetleri bitti, yemek yediler, çay içtiler. Hüseyin Abi birden dönüp bana baktı, gözümün içine baktı:

— Ne okuyorsun bakalım? dedi.

Kitabın kapağını gösterdim. "Fırtınalı Aşk." Aşk romanı sanılırdı ama aslında bir köle kızın hayatını anlatıyordu, acıyı, ezilmişliği, sessiz isyanı...

Hüseyin Abi kitabı eline aldı, sayfalarına şöyle bir göz attı. Sonra bana döndü:

— Bu kitapları bırak. Başka şeyler oku. Gerçeği görmek istiyorsan, dedi.

Onların her sözü, ağızdan çıkıp havaya karıştığı anda ağırlık kazanırdı. Benim için öyleydi. Sanki hafifçe söylenmiş bir cümle değil, taş gibi yere düşen bir çağrıydı. Başımı usulca salladım.

Hüseyin Abi çantasını karıştırdı, diğerlerine bir şeyler sordu. Sonra elinde kalınca bir kitapla döndü.

Kapağında büyük harflerle "Kapital – Karl Marx" yazıyordu. Kitabı bana uzattı:

— Bunu oku, dedi.

İçimde bir sevinç kabardı. Sanki önemli bir görev verilmişti bana. Ama kitabı açar açmaz başka bir duygu sardı içimi. Ön söz, dipnot, karmaşık cümleler... Ne dediğini anlayamıyordum. Gözüm satırda geziniyordu ama aklım geride kalıyordu.

Yine de okumaya başladım. Çünkü "anlamadım" demek istemiştim. Onlar bir daha geldiğinde "okuyamadım" dersem utanırdım. Bir eksiklik gibi gelirdi. O yüzden bilmediğim her kelimeyi bir deftere yazdım. Sonra sorarım diye. Ama bilmediğim kelimeler o kadar çoğaldı ki, defter doldu. Ben yetemedim.

Bir yerden sonra yazmayı bıraktım. Çünkü her satırda bir başka boşluk karşılıyordu beni. Ne kadar çabalsam da anlamıyordum. Ve anlamadıkça içimde bir sıkışma, bir huzursuzluk büyüyordu. Sanki kitap bana bakıyor, beni küçültüyordu. Kitaptan korkmaya başladım.

Ama yine de devam ettim. Sırf bitirmek için. Sonunda kitabı okudum, ama anlamadan okudum.

Gözüm sayfalarda gezdi, kelimeler akıp gitti, geride pek bir şey kalmadı.

Yıllar geçti. Üniversitede ekonomi dersi aldık. Kitapta geçen konular derste anlatıldı. İçimde yine o tanıdık ağırlık belirdi. Yine anlamayacağım duygusu çörekledi. Ama bir şekilde sınavdan geçtim.

Altı aldım, geçtim. Neyle? Anlayışla değil, belki biraz şansla, biraz ezberle...

Bu hikâyeyi kimseye anlatmadım. İçime gömdüm. Zaten onların gözünde biraz mesafeli, biraz da ayrıcalıklı sayılırdım. Bir de üstüne "anlamadım" deseydim, hepten dışarıda kalırdım. Sustukça daha çok çalıştım. Ne kitap verdilerse okumaya uğraştım. Ne kadarını anladım, şimdi bile emin değilim.

O zamanlar sadece bir kitabı tam anlamıyla içimde hissettim: Mao Zedung'un Kızıl Kitabı'nı.

Özellikle kadınlara dair bölümü. Okurken yüreğim kabardı, çünkü orada anlatılan şeyleri kendi evimizde bile görüyordum. Tanıdık. Bildiğim bir dildi o.

Sonra yavaş yavaş Türkiye'deki sol yayınlara yöneldim. Ne bulduysam okumaya çalıştım. Ama her kitap bir kapı gibi önümde duruyordu. Bazen açıldı, bazen kapalı kaldı. Bazen eşliğinde bekledim sadece.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Ama o kalın kitap... Kapital. Hâlâ bir yerde görsem gözlerim geri kaçır. Sayfalarını çevirmeye elim varmaz. Çünkü orada ilk kez anlamamayı tattım. Ve insan bir şeyi ilk kez anlamadığında, o duygu uzun sürer.

Bir Kelimenin Ardından Açılan Tarih

O yaz günü yine bizim eve devrimciler uğramıştı. Kapı çalındı, açtım. İçeri A.T. girdi, arkasından A.M. ve –yanılmıyorsam– İrfan Çelik de vardı. Gözlerinde yolun, dudaklarında halkın sesiyle oturdular. Beni köşeye çekip elime birkaç yaprak verdiler. Daktiloyla yazılmıştı. Başlık ağırdı: Şafak Revizyonunun Eleştirisi. Satırların altında fikirden örülmüş duvarlar, kavramların içinden geçen yollar vardı. O yazıyı okudum, evet. Ama anlamak kolay değildi.

Her zaman yaptığım gibi anlamadığım kelimeleri bir deftere yazdım. Sözlükten değil, insanlardan öğrenmeye alışmıştım. Bekledim, devrimciler bir daha gelsin, sorayım diye.

O zamanlar 17, belki 18 yaşındaydım. Sokağın tozunu yeni tanımış, kitabın kokusunu yeni ayırt edebilen bir yaşıydım. Ne çocukluk kalmıştı içimde ne de tam anlamıyla genç kızlığa ermiştim. Bir gün yine geldiklerinde, M.Ç. de yanlarındaydı. Biz ona "Hasan" derdik o zamanlar. Defterimi çıkardım, içinden ilk kelimeyi seçtim ve sordum:

— Hasan, bu ne demek?

Bana dönüp, “Zamanım az, kısa anlatayım,” dedi. Ama o “kısa” dediği anlatı, saatleri yuttu da biz fark etmedik. Bir kelimededen yola çıktı, ama anlatmaya başladığında beni alıp zamanın en başına götürdü. İlk insan topluluklarını anlattı. Dedi ki:

— İnsan, hayatta kalmak için başkasıyla birlikte yaşamak zorundaydı. Topladığını, avladığını ortakça paylaştı. Mal ortak, emek ortak, yaşam ortak... Bu döneme ilkel komünal toplum denir. Henüz özel mülkiyet yoktu, sınıflar yoktu. Ne efendi vardı ne köle.

Sonra zaman geçti, demirin sesi toprağı deldi, saban girdi araya... İnsan doğaya hükmettikçe, birbirine de hükmetmeye başladı. Mülkiyet doğdu, zenginle yoksul ayrıldı. Sınıflı toplumun temelleri atıldı. Köleci toplum geldi. Bir avuç insan, çoğunluğu zincire vurdu. Ardından feodal düzen geldi, beyler toprakları böldü, köylüler kan ter içinde çalıştı. Sonra sanayi çıktı, makineler kuruldu, kapitalizm doğdu. Artık fabrika vardı, ücretli emek vardı, sömürü vardı. Paranın hüküm sürdüğü çağ başladı. Ve en sonunda dedi ki:

— Kapitalizmin en yüksek aşaması emperyalizmdir. Artık sadece kendi halkını değil, başka halkları da sömürür hale geldi büyük sermaye. Topraklar yetmedi, denizleri aştılar. Dilleri, dinleri, bayrakları ne olursa olsun her ülkeye el attılar. Kimini işgal ettiler, kimine borç verdiler, kimini şirketleriyle boyunduruk altına aldılar. Zenginliğin, yoksulluğun, savaşların ardındaki gerçek budur işte. Böyle anlattı Hasan. Bir kelimededen başladık, tarihin damarlarında yol aldık. Roma’nın köle pazarından Çin’deki pirinç tarlasına, Osmanlı’nın tımar sisteminden İngiliz sömürgelerine kadar örnek üstüne örnek verdi. Ben dinledikçe içimde bir ışık yanıyordu. Kelimeler anlam buluyor, dünya yerinden oynamaya başlıyordu.

Saatler sonra kalktı, göz kırptı:

— Bu kadar kısa anlatabildim işte. Uzun olsaydı, gün biterdi.

Gülümsedim. Ama o gün içimde bir şey gerçekten değişti. Artık sol yayınları okurken sadece cümlelere değil, arkasındaki tarihi, sınıfı, çelişkiyi de görmeye başladım. Önce zor geldi, sonra sevdim. Sevdikçe anladım. Anladıkça içimdeki korkular silindi, özgüven büyüdü.

O defterdeki kelimeler, bir öğretmenin tahtasına yazdığı notlar gibi kaldı bende. Ama asıl ders, o gün M.Ç’in gözlerinden, sesinden, sabrından geçti yüreğime. O anlatmasaydı, ben belki hâlâ satırlarda yolumu arıyordum.

Ve şimdi... O gün elime tutuşturulan o sayfaları düşündükçe, bir kelimenin insana nasıl bir ömürlük bakış açısı kazandırdığını anlıyorum.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Divanın Altındaki Sessizlik

Bir gün, sayısını tam hatırlayamadığım kadar çok silah getirdiler devrimciler eve. Getirilen silahlar o zaman aklımda kaldığı kadarıyla köylülerin dervimcilere verdikleri silahlardı. Hepsini de bozdu. Şimdi daha iyi çok iyi hatırlıyorum. Ama silahların gelişinin evin havasını değiştirmişti. Sanki duvarlar biraz daha suskun, pencereler biraz daha temkinli bakıyordu dışarıya.

M.Ç. babama dönüp kısa ama net konuştu:

— Bunları götüreceksin, bize tamir ettireceksin.

Babam, o an elindeki işi bırakıp başını kaldırdı. Gözleri hem şaşkın hem kuşkulu, ama en çok da ağırlığı tartar gibiydi:

— Bu kadar silahı nasıl getirdiniz? Nereden geçirdiniz? İki katır bile taşıyamaz bunları... Siz nasıl taşıdınız?

O zaman, evin bir köşesinde duran, üstüne oturuşan, kimi zaman uzanılan, kimi zaman misafir ağırlanan o divanı çevirdiler. Altına ince organlarla silahları bağlamışlardı. Her biri sanki demirden bir geçmiş taşıyordu. Divanın altı tıka basa doluydu. Sonra, altına ve üstüne örtüler serdiler, eski halini almış gibi yeniden yerine koydular.

O günden sonra o divan, sadece bir eşya olmaktan çıktı. Sanki altındaki sessizlikle evin bütün sırlarını saklayan bir kutuya dönüşmüştü. Herkes otururdu üstüne, ama kimse altında ne olduğunu bilmezdi. Bilselerdi bile söylemezdi. Çünkü o dönemde sözcükler de tetiğe bağlıydı.

Ne kadar kaldı bizde o silahlar, bilmiyorum. Günler mi, haftalar mı geçti, hatırimda değil. Ama bir sabah babam onları aldı arabasına yerleştirdi ve götürdü. Gittiği yerde belki tamir ettirdi, belki de yalnızca teslim etti. Sonra getirdi, tekrar teslim etti M.'a. O kısmı da buğulu, karışık, sessiz bir hatıra gibi kaldı bende.

Ama hatırladığım bir şey var: O silahlar birkaç kişinin taşıyamayacağı kadar ağırdı. Hem demir olarak ağır, hem anlam olarak. Evdeki herkes bunun farkındaydı ama kimse yüksek sesle konuşmuyordu. Çünkü o günlerde ağırlık sadece eşyada değil, omuzdaydı, yürekteydi, gecelerdeydi. O senelerde devrimcileri barındırmak devrimcilere yardımcı olmak devlet tarafında fark edilirse sorgusuz sualsiz aylarca işkenceye tabii tutulup senelerce cezaevi yatmana neden olabiliyordu bu silah olunca cezası çok daha ağır olurdu.

Ve ben, o divanın üstünde otururken, altındaki sessizliğin bir gün konuşacağını hep hissedirdim. Donmadan zor kurtulmuşlardı!

O gece, köyün üstüne çöken tipi sanki dağları yerinden sökecek kadar güçlüydü. Rüzgâr, bacanın içine uğuldayarak giriyor, kapı aralıklarında inleyen bir kurdun sesi gibi uluyordu. Hepimiz uykudaydık. Sobanın başında, külle örtülmüş közün son ısıltıları parlıyordu ki, birden kapı öfkeyle çalındı. Kısa, sert ve acele.

Babam kalktı, kapıya yöneldi. Ardından birkaç kelime, sonra gıcırtyla açılan kapının sesi ve ayak sesleri...

Üç adam girdi içeri. Üstleri başları kar içinde, hatta bazı yerlerde donmuş buz parçaları yapışmıştı üstlerine. Yün çoraplar giymişlerdi, çorapların içine pantolon paçalarını sıkıştırmışlar; kar içeri sızmasın diye. Dizlerinden aşağısı kaskatıydı. Alt salonda, kapının hemen önünde durdular. Annem temiz bir süpürge verdi. Birbirlerinin sırtındaki karı silmelerken, aralarından biri titrek bir sesle "Allah razı olsun" dedi. Ceketler, parkalar, başlarındaki yün başlıklar soyuldu, hepsi yukarıdaki salondaki askıya asıldı. Sonra sobanın bulunduğu odaya geldiler.

Babam bir an baktı onlara, sonra hafifçe gülümsedi:

"Ula kurtlar, çakallar sizi yemedi mi? Nereden geliyorsunuz bu saatte?"

İçlerinden biri —gözleri kızarmış, yüzü soğuktan çatlamış— başını kaldırıp yanıt verdi:

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

“Harunan’dan geliyoruz. İlk gittiğimiz ev kapıyı açmadı. Sonra Bekir’in evine uğradık, onlar da almadı. En sonunda dedik ki, ‘Kılı’ının evi açıktır, o mutlaka kapıyı açar.’ Yola koyulduk, birkaç kez yolu şaşırdık ama köyü bulduk, evi bulduk. İşte buradayız.”

O sırada annem, içinde soğuk su olan büyük bir leğenle geldi. Bir de ibrik...

“Yıkayın gözlerinizi, ellerinizi,” dedi. “Buz tutmuş olabilirsiniz, soğuk su tutar sizi.”

Onlar, hiç gocunmadan ellerini, ayaklarını leğene koydular. Soğukla gelen yanma hissine rağmen, gık demediler. Sobanın yanına çekilen iskemlelerde oturdular. Annem sofrayı hazırladı. Ne varsa getirdi: ekmek, çökelek, kavurma... Karnı aç olan doymadan konuşmaz. Onlar da bir güzel doydu.

Evimizde ne zaman bir devrimci belirse, içeri bir neşe dolardı. O gece de öyle oldu. Geç vakit olmasına rağmen kapının çalınmasıyla uyanan biz çocuklar, oturma odasında toplanmıştık. Sessizce dinliyor, gözümüzü onlardan ayıramıyorduk. Sanki ayaklarında karla birlikte, uzak dağlardan, büyük bir davanın ruhunu da getirmişlerdi.

Sohbet koyulaştı. Ama babam, içine sinmeyen bir şeyi bir türlü yutamadı.

“Ula hangi yüzüzdür ki sizi eve almadı? Hangi ocaktır ki bu saatte kapısını kapatır?” diye küfre karışık homurdandı. Elini dizine vurdu, dişlerini sıkı.

Ama o üç devrimci, tek bir kelime etmedi. Göz göze geldiler, bir yutkunma oldu.

“Yok,” dediler sadece. “Önemli değil. Biz buradayız ya şimdi...”

Ama ben babamı tanırdım. İçine atmadı. İçten içe o evleri öğrenseydi, sabah olmadan gider, onların kapısını çalar, fırtınadan beter bir hesap sorardı. Çünkü babam, yolda karda kışta halk için yürüyen, canını ortaya koymuş bu adamlara "kapı kapatılmaz" derdi. Bu fırtınada, bu tipide, halkı için çarpışanlara sırtını dönenin, ertesi gün halkla yüzü olmaz derdi.

O gece, sobalı odada karın buzunu çözmeye çalışan üç yürek, bizim evin sıcaklığıyla değil, halkın inancıyla ısındı.

İ.Y: Daha önceki konuşmalarımızda Hasan Hakkı Erdoğan ile yaptığınız ilk görüşmenizi anlatmıştınız. Bu görüşmeyi yeniden paylaşabilir misiniz lütfen?

H.K.: Malatya’daydım o (1978)yıllarda. Önce militan gençlikle yollarımız kesişmişti, sonra Halkın Yolu’yla... Şehirde yaşıyor, çalışıyor, bir elimle geçim, diğer elimle mücadele taşıyordum. Geceleri bildiriler, gündüzleri iş. Ruhum her zaman köydeydi ama. Babamda, anamdaki sabırdaki köydeki taş evin kalın duvarlarında...

Bir gün, Halkın Yolu’da bir arkadaş – Mukaddes – telaşla geldi eve.

“Ya,” dedi, “Parizancılar benden ne istiyorlar? Beni sen sanıyorlar. Tanışmak istiyorlar. Tanıyor musun bunları?”

Tanı mıyordum. Görmemiştim. Ama sonra hatırladım: Babam olabilir. Babam bir yerde yine beni anlatmıştır. Yüzümü tarif etmiştir, duruşumu, gözümü... Babam böyleydi işte; kızıyla gurur duyduğunda, onu yoldaşlarına tanıtmaktan çekinmezdi.

Ama mesele bundan ibaret değildi.

Babam onları bir misafir gibi ağırlamamıştı hiçbir zaman. O, devrimcilerin sadece kapısını çaldığı bir ev sahibi değildi. Onlar için göğsünü siper etmiş, evinde saklamış, devletin askerine, polisine karşı bir sığınak olmuştu.

Onlar kaçarken, babam onlara yol açmıştı.

Üşürken sobasını yakmış, açken yemeğini paylaşmıştı.

Çünkü babam için bu yol, sıradan bir siyaset değildi; halkın yüreğine yürüyenlerin yoluydu.

Bir zaman sonra köye gittim. Bizim köyevi, taş ev... Kapıdan girince sobanın sıcaklığı karşılıyor insanı. İçeride üç-dört kişi vardı. Aralarından biri hemen dikkatimi çekti. Sadece yüzü değil, gözlerinin

içi de gülüyordu. Kendinden emin, sıcak, sanki kırk yıllık ahbapmışız gibi...

Babam hemen tanıştırdı:

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

“Bu Husso.” O zaman Hasan Hakkı’ya orda Husso diyorlardı.

Oturduk, sohbet ettik. Sanki yıllardır aynı sofradaydık. O gece, yine geç saatte, annemin sofrası kuruldu. Yemeğimizi yedik. Sonra babam, Hasan Hakkı’nın ayakkabıları yırtık, incelmış, su alıyor.

“Kızım” dedi bana, “şu çocuğa biraz para ver, bir ayakkabı alsın.”

Ben çalışıyordum o dönem. Aldığım her kuruşu örgüte verirdim. Kimseye para vermek, hele ki hesap dışı bir şeye harcamak konusunda çekingenlik vardı içimde.

Ama babam beklemedi bile. Çantamı açtı, cüzdanımı aldı, içinden bir miktar para çıkardı ve Hasan Hakkı’nın avcuna koydu.

Hiçbir şey demedi.

Ama yaptığı her şey, bir devrimciye, Hasan Hakkı’ya duyduğu sevginin sessiz ifadesiydi.

Meğer Hasan Hakkı’yla bir de iddiaya girmiş babam.

“Kızımı Parizan’a sen kazandırırsan,” demiş, “sana bir Keleş alırım!”

Bu bir baba- kız hikâyesi değildi sadece. Bu, halkın çocuklarıyla kurulmuş gizli bir köprünün hikâyesiydi.

Sonradan aramızdaki bağ hiç kopmadı. Malatya’da derneklerde, sokak eylemlerinde, kimi zaman bir bildirinin altında, kimi zaman bir çayın buharında karşılaştık.

Köye her gittiğimde, o yine oradaydı.

Sanki evin bir bireyi olmuştu.

Sanki annemin, babamın yüreklerinde yer etmişti.

Babam için devrimciler sadece misafir değildi. Onlar halktı. Onlar gelecekti.

Ve babam, her zaman o geleceği kendi eliyle korumayı görev bilmisti.

.....

Oğluna Güvenen Baba

Hasan Hakkı’yla yollarımız kesiştikten bir süre sonra, bir haber düştü ortalığa. Elbistan’da, babamların da kaldığı yakın bir akrabamızın evinde, o evin oğlu akrabamızla birlikte yakalanmış Hasan Hakkı.

Tam olarak nereye götürüldüklerini bilmiyorduk. Adana cezaevine dendi, kimi Maraş, kimi Antep dedi. Ama bildiğimiz bir şey vardı: Devlet, gaddarca çökmüştü üzerlerine.

O günlerde tanıştığım, sonraları hayatımı birleştireceğim yoldaşım, Hasan Hakkı’nın yakalandığı akrabalarımızın Elbistan Gavur Bağlarındaki evine gitmiş.

Ne varsa toplamışlar evden. Devletin suç sayacağı ne kadar kitap, bildiri, not varsa hepsi, hatta yakalanan akrabamızın özel mektupları da toplanmış, çuvalara doldurulmuş, bizim Malatya’daki eve getirilmişti.

Ev birdenbire suskunluğa bürünmüş. Babam da susmuş, annem de.

Ama o suskunluk korkudan değil, vakardan, sorumluluğun ağırlığındanmış.

Babam Hasan Hakkı’nın babasını önceden tanıyor muydu, tanımıyor muydu, hiç emin değilim. Ama Hasan Hakkı yakalandıktan sonra, annesiyle birlikte çıkıp bizim evimize geliyorlar.

Oğullarına bir şey olursa diye endişeliydiler.

Çünkü duyduklarına göre, Hasan Hakkı’nın verdiği ifadeye dayanarak, onun temas kurduğu herkes çağrılacakmış, ifadeye çekilecekmiş.

O dönem, bizim köyde, Kürecik’te, ihbarcılık öyle kolay kolay rastlanan bir şey değildi.

Devrimciler evlere rahatça girip çıkarlardı.

Köy halkı, devletin zulmünü bilir, evini açar, yemeğini paylaşırdı.

Ama Hasan Hakkı’nın yakalandığını duyanlar, bir bir gelmeye başladılar bizim eve. Kimi komşu, kimi akraba, kimi sadece selamı olan insanlar...

Hepsinin yüreğinde aynı korku:

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

“Ya bizim adımız geçerse? Ya Hasan Hakkı konuşursa ya bizim de isimlerimizi söylediyse? Ya devlet gelip bizi de götürürse?”

İşte o zaman, Hasan Hakkı’nın babası gururla oğlunu anlatır gelenlere.

Babam hep anlatır dururdu:

O gece, gözleri sönmemiş bir ocak gibi parlıyordu adamın.

Bize döndü, köylüye döndü, kalabalığın içine konuştu:

“Hiç korkmayın,” dedi. “Ben oğlumu tanıyorum. Onu ben yetiştirdim. Paramparça etseler de oğlum, sizinle ilgili bir kelime etmez. Oğlumun ağzından sizin adınız çıkmaz. Size namus sözü veriyorum.”

O an, o evde bir güven duvarı örüldü.

Herkes içten içe rahatladı ama yine de yutkundu.

Oysa Hasan Hakkı, o güvenin altını her defasında doldurdu.

Ne zaman içeri düştü ne zaman işkenceden geçirildi, ne zaman sorguya alındı...

Hep alnının akıyla çıktı.

Yoldaşlarının gururu oldu.

Ailesinin başını dik tuttu.

Girdiği her evde, bastığı her toprakta, insanların gönlünde yer etti.

Babam bazen gözleri dolarak söylerdi:

“Bir insan, ancak bu kadar iyi tanır oğlunu. Bir baba, ancak bu kadar emin konuşabilir.”

Hasan Hakkı’nın adı bizde bir onur gibi yaşadı.

Ve bizim köyde, o taş evde, devlete karşı susmadı hiçbir duvar.

İ.Y.: Halkın Yolu’ndan kopuşun sebepleri ve seni TKP-ML ile buluşturan politik sebepleri özetliyebilir misin?

H.K.: Otobüs Durdurulmadan Geçilemeyen Bir Yol

Yanılmıyorsam ortaokul ikinci sınıftaydım. Kış tatiliydi. Okul kapanmıştı. Kar her yeri örttüğünde ben de kendimi dedemlerin evinde bulmuştum.

Odun sobası yanıyordu, çaydanlık usul usul tütüyordu. Sessizlik vardı. Sanki köy değil, yorgan altında usulca nefes alan yaşlı bir masaldı.

Derken kapı çaldı.

Kalktım, açtım.

Üç kişi girdi içeri.

İkisini tanıyordum. A.T. ve A.M. Daha önce de birkaç kez gelmişlerdi köye, babamın yanına uğramışlardı.

Ama üçüncüsü...

Onu ilk kez görüyordum.

Kalın mercekli gözlüğünün arkasında, patlak ve yorgun gözleri vardı. Gözbebekleri, karın ortasında mahsur kalmış bir kırlangıcın gözleri gibiydi.

Adı A.C.S.’miş.

O zaman bilmiyordum ama yıllar sonra öğrendim: hastaymış o günlerde.

Kimileri sarılık demiş, kimileri başka bir şey.

Köyde o zamanlar tahlil yok, teşhis yok, ama göz var, kalp var.

Anlayan anlıyordu onun iyi olmadığını.

Bir süre sonra köyde konuşulmaya başlandı. Cem’in İstanbul’a, belki Ankara’ya götürülmesi gerekiyormuş. Tedavi olacaktı.

Ama mesele sadece hastalık değilmiş...

Otobüse binip gidecek denilecek gibi değilmiş.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Kürdistan’da gelen tüm otobüsler durmadan geçerci bu topraklardan ama biri görse, tanısa, devlete bildirirse...

Yolculuk, ihbarla biterdi.

Zaten o yıllarda köyde devrimcilere kol kanat gerilirdi ama herkes de diken üstünde yaşırdı.

Konuşuldu, düşünüldü, karar verildi.

Babam da oradaydı o gece.

Gece yarısı, yıldızlar titrerken yolda, arabasına almış A.C.S’i.

Sessizce sürmüş direksiyonu.

Darıca’yı geçtikten sonra yolun kenarında durmuş.

Bir yandan yollar karla buzla örtülü, bir yandan babamın yüreği endişe ve sorumlulukla kaplı.

Malatya’dan ya da başka bir şehirden gelen bir yolcu otobüsü gelecek, o otobüs durdurulacak, şoföre “Bir yolcumuz var” denilecek.

A.C.S., içine büzülerek, gözlüğünü düzelterek otobüse binecek ve kimseye görünmeden, duyulmadan şehre ulaşacak.

Her şey tam da böyle yapılmış.

Ve ben, bütün bunları o zaman ne kadar anladım bilmiyorum. Belki anlatılanlardan, belki kendi kafamda kurduğularıyla hatırlıyorum.

Ama hatırladığım tek şey: o akşam evin içinde büyüyen bir sessizlikti.

O sessizlik, devrimcilerin köyde nefes aldığı, halkın onları gizli gizli bağrına bastığı sessizlikti.

Kürecik o dönemlerde başka bir dağ gibiydi.

Devrimcilerin, yoksulların, onurlu insanların dağı.

12 Mart döneminde hiçbir devrimcinin burnu dahi kanamadı burada.

Ne gece baskınlarında ne ihbarlarda ne de sorgularda...

Köy halkı, elindekiyle, yüreğindekiyi paylaştı.

Gelenin yoldaş olduğunu bilir, ona sahip çıkardı.

Kürecik’ten çıkan bazıları sonra başka yerlerde yakalandı, öldürüldü.

Ama Kürecik’in evlerinde, yüreklerinde bir leke olmadı.

Orada her misafir bir emanetti.

Ve o emanetler, karın altında açan kardelen gibi, korunurdu.

Ne Zaman Devrimci Oldum, Bilmiyorum

Ne zaman devrimci oldum, doğrusu ben de bilmiyorum. Hani bazıları anlatır ya, "O gün, o kitap, o konuşma hayatımı değiştirdi" diye... Bende öyle tek bir an yok. Ben kendimi bildim bileli, soldu içim, soldan esen rüzgârdı yüzümü okşayan. Sosyalist düşünce, yaşadığım toprağın suyuna karışmıştı sanki. Evin duvarlarında, köy sohbetlerinde, bazen bir mırıldanmanın ucunda, bazen bir derginin kapağında... Hep oradaydı.

Kürecik gibi bir yerde büyüdüm ben. Hep devletin yükünü sırtında taşıyan bir dağın yamacında. Oraya gelen giden çok olurdu. Devrimciler uğradı, örgütler uğradı, dergiler, bildiriler, kitaplar... Her şey gelip geçerci ama bir iz bırakırdı. Her bir örgüt, bir gölge gibi geçti gözümün önünden. Ama hayatımda derin bir iz bırakan, düşünceyle yüreğimi birleştiren, beni gerçekten sarsan, Partizancı olmama yönelten ve Kürt meselesine, Kemalizm’e başka bir gözle bakmamı sağlayan tek bir yapı oldu: TKP/ML.

Çocukluğumda da tanıdım birçok devrimciyi. A.M.’ı, A.T.’ı, İbrahim Kaypakkaya’yı... A.C.S ile tanıştım daha çoktım. Onların sohbetlerine şahit oldum. Katılamazdım elbette, çocuk aklımla sadece kulak verirdim, belki bir kelime, belki bir cümle aklımda kalırdı. Ama o cümleler, içimde filizlenip büyüdü zamanla.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

İlk kitabı bana Hüseyin Özdoğan Kapital'i verdi. Ardından A.M., Kızıl Kitabı. O zamanlar ne okuduğumu tam anlamasam da içimde bir kapı aralandığını hissedirdim. Sonra, beni asıl sarsan, gözümlü dünyaya başka bir yerden bakarhâle getiren yazı, "**Şafak Revizyonistlerin Program Eleştirisi**" oldu. M.Ç.'in uzun uzun anlattıkları, toplumların başı ve sonuyla ilgili söylediği her şey, içimde büyük bir uyanış başlattı.

O yıllarda, sağlık koleji son sınıf öğrencisiydim. Halkın Yolu çizgisinden bir arkadaş vardı, sık sık okula gelirdi. Romanlar getirirdi, kitaplar getirirdi. Okurduk işte. Ama sadece kitapla değil, insanla büyüdüm ben. Malatya Hacıovalı bir avukat arkadaş vardı mesela. Bir de Diyarbakırlı bir kimyager, halk sağlığı merkezinde çalışırdı. O insanlar, Cumhuriyet gazetesinden Çetin Altan'ın yazılarını keser, bana saklar, Halk Sağlığı Merkezine gidince gizliden bana verirlerdi. Sevgi Soysal'ın kitaplarını da onlar verdi ilk kez elime. Kimse bana "al oku" demedi, ama ben o sayfalarda kendimi, halkımı, ezilmişliğimizi, onurumuzu gördüm.

Böyle büyüdüm ben. Üstümden darbeler geçti, ihanetler, yalnızlıklar, korkular geçti. Ama ben hep ezilenden yana oldum.

Babam!

Babam iyi bir devrimciydi belki ama asıl adı halkın gönlünde yazılıydı.

Köylüsüyle, kasabalısıyla, yoldan geçenle bir kere oturup sohbet etse, bir ömür unutulmazdı.

Yiğitliğiyle, mertliğiyle, yolda kalmışa el uzatmasıyla, çuvalını sırtlayıp pazara yürüyene yardım etmesiyle...

İnsanlar arasında bir efsaneye dönüşmüştü.

Adını bilen değil, yüreğini tanıyan severdi onu.

Herkes ona "Kıllı" derdi.

Soyadımızdan gelen bir lakaptı bu.

Ama onunla öyle özdeşleşmişti ki, nereye gitsek "Kıllı'nın çocuğu musun sen?" diye sorarlardı.

Bazen o da bu lakabın tadını çıkarırdı.

Eskiden olmuş bir olayı anlatırken, esprisini de katar, gözlerini hafif kısarak gülümser, dinleyenleri kırıp geçirirdi.

Bir anlatmaya başladı mı, sanki dilden değil kalpten konuşurdu.

Kitaplara da sevdalıydı babam.

Evimizin bir köşesi kütüphane değildi artık, koca bir bilgi harmanıydı.

Tozlu raflarda yok yoktu: felsefeden tarihe, siyaset kitaplarından halk masallarına kadar...

Üniversitede tez yazan gençler, kütüphanelerde bulamadıkları kitaplar için soluğu babamda alırlardı.

"Bu kitap kimsede yok ama Kıllı'da vardır," derlerdi.

O da kıymetli kitaplarını itinayla uzatır, yanına bir de sohbet, bir de çay ikram ederdi.

Beni en çok etkileyen ise şuydu:

Babamın yardımseverliği, gösterişli değil, içtendi.

Kimseye borç verir gibi değil, kardeşiyle paylaşır gibi verirdi elindekini.

Birinin başı dertteyse, onun yüzüne acıyarak değil, yanında dimdik durarak bakardı.

Sanki her insanda kendinden bir parça görür, kimseyi küçümsemezdi.

O yüzden abartı sayılmasın:

Koca Kıllı bir adam değildi yalnızca, bir yörenin hafızasıydı.

Gölgesinde oturulacak bir çınar, sözüne kulak verilmesi gereken bir bilge,

hem halkın hem de kitapların dostuydu.

Ve benim babamdı.

Kürecik'te Hiçbir Şey Yoktu

Babam, 68 kuşağının isyankâr rüzgârını ciğerine kadar çekmiş adamlardan. Henüz gencecik bir delikanlıyken, tek başına bir başak gibi büyümüş, ama içinden çoğalan bir orman gibi yeşermişti.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Aydın, ama asi bir ailenin tek çocuğuydu. Evimizin duvarlarına sinmişti devrim kokusu; isimler, sloganlar, türküler... Sinan Cemgil'in adını daha çocukken babamın ağzından duyardım. Ne zaman ondan söz etse, gözleri buğulanır, sesi titrerdi. O isim, yalnız bir devrimciyi değil, bir çağrıyı taşıyordu babamın yüreğinde.

O yıllarda Malatya, gerçekten de Türkiye'nin nabzıydı. Çetin Altan demiş ya, "Türkiye'de bir şey olacaksa ilk kıvılcım Malatya'da çakar," diye... Haklıydı. Çünkü Malatya sadece tütünün, haşhaşın kayısının değil; halkın, yoksulun, isyankârın da toprağıydı. Haşhaş mitinglerinden tut da faşistlere karşı yapılan yürüyüşlere kadar, ne zaman bir ayak sesi duyulsa, babam kamyonuyla **yürüyüşçüleri taşır yürüyüş alanlarına**. Ne kalabalıkların içinde kayboldu ne de korkunun gölgesine sığındı. Hep devrimcilerden yana oldu.

Partizancılarla ve partinin çevresiyle nasıl tanıştığını tam olarak bilemem, çünkü o zamanlar konuşulan her şey yarım sözcüklerle, göz ucuyla aktarılırdı. Ama bildiğim bir şey var: Babam, daha o sancılı yıllar başlamadan önce İbrahim Kaypakkaya'yla, A.M.'la, A.T.'la tanışmıştı. Bizim evde yıllarca saklanan bir broşür vardı: "Şafak revizyonistlerin program eleştirisi" Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi'nin (TİİKP) programını 'dan ayırmayı anlatan, ince ince düşünülmüş cümlelerle dolu. O broşür sessizlikle okunur, sessizlikle saklanırdı. Çünkü o cümleler haykırarak değil, fısıltıyla büyürdü. Evimizde en çok Kemalizm tartışılırdı. Millî meseleler, Kızıl üsler, Kürt sorunu... Her kavram tek tek elenirdi o dar odalarda. Babam ve arkadaşları saatlerce konuşur, sonra susar, düşünür, sonra yeniden konuşurlardı. Onlar için devrim bir kitapta yazan şey değildi; yaşanan, taşınan, omuzlanan bir yük, bir sorumluluktuktu.

Ve babam... Hiç devrimcilikten, çizgisinden sapmadı. Ne modaya uyar gibi saf değiştirdi, ne de konjonktüre göre dilini eğip büktü. İbrahim'in yolundan bir adım şaşmadı. Ne zaman İbrahim'in adı geçse, dağlar gelir gözünün önüne. Çünkü babam için devrim, sadece fikir değil; bir duruştu, bir namusttu. Ve o namusu hayatı boyunca taşımaktan geri durmadı.

Bir de sülalemiz var... Bu topraklarda atalarının resmi kaydı olmayan bir aileyiz biz. Ne devlete vergi vermiş ne askere gitmiş atalarımız... Babam, on sekizine geldiğinde hâlâ bir nüfus kâğıdı yokmuş elinde. Sanki devlet bizi hiç tanımamış, devleti hiç istememiş gibi. Dedelerimizin, onların babalarının hikâyeleri hep sözle taşındı bize. Kış akşamları soba başında anlatılan yarım yamalak cümlelerle. Eşkıya demişler onlara. Dağlarda, köylerde iz bırakmış adamlar. Kimi zaman kendi adaletini kurmuş, kimi zaman hiçbir yasaya sığmamış. **Dedem de önceki atalarımızın ne Mezar taşları ne belgeleri var.** Ama o hikâyeler, toprağın hafızasında yaşıyor hâlâ.

Dedem, küçük yaşta öksüz kalmış. Yıllar sonra, ata yurdu **Kürecik'e**, ata toprağına geri dönmüşler. Ama orada hiçbir şey yokmuş. Ne bir ev ne bir tarla ne yakın akrabaları... Sadece rüzgâr, sadece taş... Fakat bazı insanlar toprağına ekerken, önce kendini eker. Dedemle kardeşi İbrahim de öyle yapmışlar. Hiçliğin ortasında bir yaşam kurmuşlar. Hiçbir şeyin içinde her şeyi var etmişler.

Babam, işte o topraktan, o hayattan, o hikâyelerden doğdu. Ne devletin defterine yazıldı ne de bir kitaba. Ama bizim içimize bir kitap gibi kazındı. Her sözü, her susuşu, her inadıyla.

İ.Y.: Malatya ve Çevresindeki parti faaliyetinden bahsedebilir misin?

H.K.: Daha önce de belirtmiştim; Halkın Yolu'ndan Partizan'a geçtim. Devrimcilerle ilk tanışmam ise TİKKO'cularla olmuştu. İlk karşılaştığım dergi de Şafak dergisiydi. Özellikle ayrılık (TİİKP) döneminde yayımlanan broşür ve yazıları büyük bir iştahla okurdum. "TİİKP Revizyonizmin Program Eleştirisi" başlıklı metin hâlâ hafızamda.

Partizan'a geçtikten sonra Malatya, Maraş (Elbistan), Adıyaman ve çevresinde bulundum. Malatya'da örgütlenmemiz oldukça güçlüydü. İl komitesi, şehir komitesi vardı; ben de şehir komitesinde yer alıyordum.

Şehir komitesi altında birçok okuma grubum vardı;

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Esas olarak kadın, hastanedeki çalışanlardan ve Malatya’ daki memur çalışmalarından sorumluydum. Malatya’nın pek çok mahallesinde –Çavuşoğlu, Sıtmapınarı, Çilesiz, Boztepe, Emeksiz, Fırat, Cemal Gürsel, Paşa Köşkü– kadın okuma gruplarımız vardı. H. (Dersim), Ü. (Çanakkale), adını şimdi anımsayamadığım öğretmen arkadaşımız (İzmir) oluşan kadın komitemiz vardı. Doğanşehirli kadın yoldaşlarımız birlikte bir memurlar komitesi oluşturmuştuk. Ümmühan, hastanede çalışan G.’e ve diğer hemşire gidiyor, onlarla okumalar yapıyordu.

Hastanede O. Efendi ve H. Efendi vardı. Şehir komite toplantılarımızı çoğu zaman O. Efendi’nin evinde yapardık. Yine hastanede çalışan, her türlü desteği veren Doğanşehirli bir arkadaşımız daha vardı. H. onun ve tanıdıklarının sorumluluğunu üstlenmişti. Ayrıca mutfakta çalışan işçilerin –hepsi Kürt ve Müslüman’dı– bulunduğu bir komite oluşturmuştum. İçlerinde eski bir yoldaşımızın eşi, diyetisyen bir kadın da vardı. O benimle ilişkisini dışarıda sürdürmek istedi, hastane içinde asla açığa çıkarmadım. Bir grup da hemşirelerden oluşuyordu. Hatta aralarında okul arkadaşlarım vardı. Bir doktor arkadaşımız vardı, çoğu zaman onun evinde toplanırdık.

Bir de polislerden oluşan bir grubum vardı. A. aslında Kürecikliydi ama Antep’te doğup büyümüştü. Pol-Der’liydi. F. adında Urfalı bir Kürt polis, bir de Karanlı G. vardı. İlk A.’le tanışmıştım. Önce Özel Halk Hastanesi’nde çalışıyordu, sonra Devlet Hastanesi’ne geçti. Başta polis olduğu için selamını almazdım. Bir gün gelip bana dert yandı: “Sağcılar bana komünist diyor, siz de faşist diyorsunuz. Ama ben yurtseverim, devrimciyim, Kürecikliyim. Neden selamımı almıyorsun?” O geceden sonra konuştuk, dost olduk. Daha sonra bana güvenebileceğim arkadaşlarını tanıştırdı. Bu üç polisle uzun süre ilişkilerim sürdü.

Malatya’da ayrıca memurlardan oluşan bir grubumuz da vardı: bir ziraat mühendisi, PTT müdürü, maliyede çalışan bir arkadaş... Onlarla daha çok bireysel görüşürdüm. Henüz komiteleşme aşamasına gelmemişlerdi.

Ben bölgede tek kadındım. Zaman zaman Mazlum Eren’in çalıştığı Adıyaman-Gölbaşı’na gider, kadın çalışmaları yürütürdüm. Kadınlara haklarından, feodal toplumun baskılarından söz ederdim. Şunu da özellikle belirtmeliyim: Devrimci kadınlar baskı görmüyor diye bir şey yoktu. Tam tersine, çoğu zaman en ağır baskıyı bizler görürdük. Gölbaşı’nda T. ile tanıştım; öğretmendi, çevrede çok sevilen biriydi. O beni kadınlarla tanıştırdı. Sohbetler eder, kitap ve dergi verirdim.

Elbistan’a da giderdim. Özellikle Gücük’te, babaları Arabistan’da çalışan bir ailenin evinde kalırdım. Kızları bana arkadaşlarını tanıştırdı. Hasan Hakkı, Halil İbrahim o dönem oradaydı. Onlar da beni kadınlarla tanıştırdı, köy köy dolaşırdık. Kadın hakları, toplumdaki yeri üzerine konuşurdum. Ayrıca Mustafa Kemal ve Cumhuriyet’in Kürtler için ne anlama geldiğini, ailemden özellikle babamda öğrendiğim kadarıyla anlatırdım.

Geriye dönüp baktığımda Malatya’da inanılmaz bir sempatizan kitlemiz vardı. Bağış kampanyalarında ciddi miktarda para toplanırdı. Polislerle ilişkilerimiz de bizi korurdu. Kazım Çelik’le yakalandığımızda bile bu polisler aracılığıyla kurtulduk.

Burada Abbas’ı anmadan geçemem. Onunla bireysel ilişkilerim vardı. Karısı ve baldızları da oluşturduğum kadın gruplarında yer alıyorlardı. Diyarbakır’da biz yakalandığımızda, yanılmıyorsam M. Ö. Kırk beş gün sonra çözüldü. Hem de çok kötü bir biçimde... O dönem Dersim’de yapılacak olan Merkez Komitesi toplantısı için Malatya’da, Abbas’ın Kahvesi’nde buluşma kararı alıyorlar. M. o günlerde polisleri oraya götürüyor. Böylece Merkez Komitesi üyelerinden A.D., H.H.A., ve daha birçok arkadaşımızı yakalıyor. Onların arasında Abbas da vardı. Abbas Diyarbakır işkencehelerinde büyük bir direniş örneği verdi; işkencelere rağmen tek kelime etmedi. Daha önce Malatya’da yakalandığımızda Piro ve ben POL-DER’li polislerle olan bağlar sayesinde, para yedirilerek kurtulmamızı sağladılar. Yoksa çıkmamız imkânsızdı. Malatya’da komünist olduğumu

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

bilmeyen kimse yoktu. Piro’üzerinde yüklü bir para ve kim olduğunda haberi olmayan bir adamın adına düzenlenmiş sahte bir kimlik vardı.

Malatya’da kendi evim vardı ama neredeyse hiç orada yatmadım. Birçok arkadaşlarımın evlerinde odalarım olurdu. İnsanlar beni sever, sayar, saygı gösterirdi. Bu saygı bana mıydı, babamın çevredeki itibarı mıydı, yoksa devrimcilğimden miydi bilemiyorum. Belki de üçü birden...

Kadın olarak devrimci mücadelenin içinde yer almak kolay değildi. Arkadaşlarımızın çoğu feodaldı, birçok konuda oldukça gericiydiler. Kimisi “dostlar alışverişte görsün” diye, devrim dalgasına kapılıp katılmıştı. Ama birçoğumuz bütün varını yoğunlu bu mücadeleye koymuştu. Bazıları ise bu mirası mirasyedi gibi tüketti.

İ.Y.: bulunduğun bölgede gerçekleştirilen alt bölge konferans çalışmalarını ve bu süreçte meydana gelen gelişmeleri aktarabilir misin?

H.K.: Yaylanın Sessizliği ve Onurun Sesi

“Bazı kelimeler yalnızca kahvede değil, dağın sırtında da yankılanır. Ve bazı suskunluklar, ihanetin en koyusudur.”

Komda, Gecenin Nöbeti

O sonbahar, yaylanın rengi solgundu. Otlar çabuk sararmış, kurumuştu, kuşlar çok erken susmuştu. Herkes bir şeyler bekliyordu, ama kimse neyin geleceğini bilmiyordu. Sanki dağın üstüne kocaman bir gölge çökmüştü.

Alt bölge Konferanslarımız (TKP/ML) yapıyorduk. Taş duvarlı bir Kom ’da kalıyorduk. Her sabah sessiz uyanıyor, her akşam dikkatle uyuyorduk. Gözümüz dağın yamacında, kulağımız kuşun kanadında. 24 saat nöbet tutuluyordu.

12 Eylül’ün ayak sesleri yaylaya çoktan varmıştı. Yalnız kuzular değil, rüzgâr da sessizdi. Askerin gelmesi artık bir “ihtimal” değil, “vakit meselesi”ydi. Herkes biliyordu.

Özellikle Kürecikli olmayanlar, Malatyalı olmayanlar, kentin yabancıları için dağa çıkmak tek çare olmuştu. Daha yükseğe, daha derine, daha uzaklara...

Yayla neredeyse bomboştu. **Sonbaharın gelmesi ile yaylacılar hayvanları ile beraber köylülerine dönmüşlerdir.** Geriye kalanlar, az ama yürekliydi.

Ben, Sinan’la birlikte nöbetimizi tutmuş. Gecenin **karanlığı** puslu bir hüznü getirirken nöbet sırası başka arkadaşlara geçmişti. Çaydan sonra kısa bir dinlenmeye çekilmişken, uykulu bir ses yankılandı **Kömde:**

— Ben de nöbet tutacağım!

Gülizar’dı. Gözleri kararlıydı, sesi genç ama dik. Uykudan uyanmıştı ama uykunun mahmurluğu yoktu üstünde.

Israr ettik.

— Sen daha **çocuksun** olmaz dedik!

— Tehlike kapıda, nöbet dikkatle tutulur.

Ama G.’ı ikna etmek, rüzgâra yön çizmek gibiydi.

— Siz hepiniz tuttunuz. Ben neden tutmayayım?

diye sorduğunda gözlerinde öyle bir inat değil, öyle bir inanç vardı ki... sustuk.

O gece G.’la bir arkadaş, sırayla nöbete çıkmışlardı. G.’ın elinde silah vardı. Parmakları titremedi ama taşın üstüne takılan ayağı silahı düşürdü. Bir patlama sesi yankılandı dağın taşında, derininden gelen bir acıyla. Kurşun, G.’ı yere serdi. Kanı, kurumuş otların üstüne değil, **içine atmıştı.** Bir anda yayıldı haber: “Yaylalar!”

Zaten bilen biliyordu ama artık fısıltı değil, resmî bilgi olmuştu. Kürecik’te herkes duymuştu.

Çocuklar da biliyordu, asker de. Yaylanın üzerindeki sis artık sadece doğanın değildi.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Kahvede Saklanan Zehir

Babamın adı Hüseyin'di. Ama herkes ona "Kıllı" derdi. **Bıyıklarıyla**, sözüyle, dik duruşuyla tanınırdı. Ne bir tanrıya ne bir paşaya boyun eğmişti. O, doğruluğu inançtan değil, vicdandan bilirdi. Ateistti, ama dürüstlüğü inanç gibi yaşardı.

O gün Haydar amcayla, yani G.'in babasıyla birlikte nahiye merkezine inmişlerdi. Oradan da kahveye uğramışlardı. Nahiye'nin kahvesi... Tahta sandalyeli, duvarda sararmış, Oniki imamlar, Atatürk fotoğrafı...

Kahvede iskambil oynayan birkaç kişi vardır. Oyun: "Kız kimde?" Kartlar dağılıyor, biri soruyor:

— Kız kimde?

Tam o sırada, kalabalığın içinden biri yüksek sesle konuşur. Ne oyuna dair bir espri ne rastgele bir söz. Bilerek, isteyerek, hedefi belli bir cümleydi:

— Kızlar Arımanın da bo...larla beraber!

Söz, kahvenin camlarını titretti. Bıçak gibi indi babamın ve Haydar Amca'nın önüne. O kahve sessizleşmez, sadece daha kirli bir havayla dolar. O cümledeki iğrençlik, yalnızca devrimci kızlara değil, herkesin onuruna saplanmıştır.

Kıllı'nın Kalkışı

Haydar gözlerini kaçırdı önce. Sonra babama döndü, gözleri buğulu, sesi yorgundu:

— Kıllı, şimdi sırası değil...

Babam, kahvenin ortasında ayağa kalkar. Ellerini masaya dayamadan. Dimdik durur. Sesi ne öfkeli ne de kısık. Ama herkesin yüreğini delercesine sert olur:

— Ama konuşmazsak, sonra anlatacak kimse kalmaz!

Bir an durur, sonra bir bir cümleler döküldü ağzından.

— Bizim çocuklarımız sizin gibi köşeye saklanmadı. Canını ortaya koydular. Bu memleketin umudu olmak için, haysiyetini ayakta tutmak için.

— Şimdi ise, fırsat kollayan alçaklar, **cuntanın askerlerinin** arkasına saklanıp namuslu insanların çocuklarına dil uzatıyorlar!

Kahvede bir uğultu olur. Kimse itiraz edemez. Çünkü o cümleler, herkesin bildiği ama kimsenin söyleyemediği hakikatti.

— Sözüm söz, bu yaylada, bu ülkede hangi taşın altına ne saklandıysa ortaya çıkar. Bizden sonra da çıkar. Ama unutmayın: Susmak, yalnız korkunun değil, ihanettir bazen.

Haydar amca sessizce başını eğer, **içten içe sevinir**

Zamanın Duvarları

O sırada ben Malatya'da sorgudayım. S, Elâzığ'da cezaevinde. Zaman, orada kimildamıyordu.

G. Adana'da, hastanede **yaşam kalın mücadelesi veriyor**.

Askerin gölgesinde kahveye sığınanlar, babamı, devrimcilerin **babalarına hedef** çocuklarını kirli dillerine dolayanlar...

Haydar amaca Babam, kahvede susmaz. Dağ sustu, rüzgâr sustu belki... Ama **babalarımızın sözü susmaz**.

Kahvede yükselen bir ses, bazen yılların biriktirdiği direnci uyandırır. Ve bazen tek bir adamın dik duruşu, bir halkın alnını ak bırakır.

Bir Gül'ün Kanıyla Yazıldı

"Her devrim, bir çocuğun kanıyla başlar. Ve her kayıp, bir halkın yüzüne çizilen bir hatıradır."

Kan, Tahtadan Bir Sedye ve Umut

Konferans, bir kurşunun ardından bitti. G. vurulmuştu. Hep birlikte koştuk. Yaylada kalan tek aile, yanımıza geldi. Onların yardımıyla tahtalardan sedye yaptık. Sanki tahtalar değil, ciğerlerimizi taşıdığımız. M.'i daha önce göndermiştik nahiye'ye. Bir araba bulsun diye. Ş., dağdan aşağı, babasına haber vermeye gitmişti.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

G.'ı sedyeyle yolun üstüne taşıdık. Ağzımızda sessizlik, gözümüzde korku, ellerimizde titreklik... Yolun kenarında Haydar Amca belirdi. Diko'nun arabası da yetişmişti. Arkadaşlar G.'ı sedyeden alıp arabanın arkasına yatırdılar. Motor çalıştı. Yol uzundu. Yolda G.'ın yüzü sarardı. Rengi gitti, benzi çekildi, nefesi seyrekleşti. Göz kapakları titredi. Yanağına vurduğum usulca, sonra biraz daha sert:

— G.! G.! G.! diye seslendim.

Korkuyordum. Tüm bedenim korkuyordu. Ellerim, kalbim, sesim bile korkuyordu. Haydar Amca, gözümdeki paniği görünce susturdu beni:

— Sen devrimci misin değil misin? dedi.

— Sadece bir G. mı? Nice G....lar gitti. Cesur ol!

Ama nasıl cesur olunur, sevdiğin birini, bir çocuğun canı ellerinde kayarken?

Yol boyunca parmaklarım G.'ın nabzındaydı. Nefes alıyor mu diye bakarken ben nefes almayı unutmuştum.

Kan Yoktu – Ama Umut Vardı

Özel Halk Hastanesi'ne vardık. Orayı eskiden bilirdim. Sahibi, babamın dostuydu. Demokrat, vicdanlı bir adamdı. Bizi görünce hiç duraksamadı. Hemen ameliyathane hazırlandı. Ama G.'ı görünce muayene edince, birden durdu:

— Bu çocuğun vücudunda hiç kan kalmamış, dedi.

— Ameliyat yapamayız. Gerek yok. Ölecek. Bırakalım huzur içinde gitsin...

Hayır! dedim.

— Kan grubuna bakalım, bulurum!

— Nereden bulacaksınız? dedi.

— Bulurum! dedim.

Nasıl çıktım hastaneden, nasıl bindim taksiye, nasıl ulaştım Malatya Devlet Hastanesi'ne bilmiyorum. Kan merkezi koridorunda yürürken içimde öfke, hüznün, kararlılık birbirine karıştı. Kan merkezinde çalışan hemşirelerin çoğu MHP'liydi. Umurumda mıydı? Değildi!

Buzdolabını açtım. İçindeki tüm kan şişlerini çıkarıp paçalarını bağladığım şalvarımın paçalarına doldurdum. Müdahale edenleri elimle sağa sola fırlattım. Güç bende değildi, başka bir şeydi. Belki G.'ın direnci, belki halkın yüreği...

Taksiye atladım. Dönüş yolunda zamanın ne anlamı vardı ne hızın. M.A.'in hastanesine vardım. Kan şişlerini sundum önüne. Uygun olanı G.'a taktım. Diğerlerini buzdolabına bıraktım:

— Bunları G. kan grubuna uygun kanla değiştir. Bize daha çok kan lazım olacak kan hazır olsun...

Nefesin Gölgesinde

G.'ın damarlarını bulamıyordum. Vücut artık bir direniş alanı değildi, bir çekilme hattıydı. Yine de serum verdim, kan verdim. M.A. durdurmak istedi:

— Artık bu çocuğu bırak, dedi.

— Damarlar çalışmıyor, vücut kabul etmiyor.

— Bırakamam! dedim.

Bulduğum her damara sarıldım. Gözüm kanın damar içine akışında, elim nabzında, kulağım nefesindeydi. Her saniye ölümle aramızdaki çizgi inceliyordu.

Sonra servise çıkardık. Birden gözlerini açtı G. Fısıltıyla dedi:

— Ablam... Derya'ya haber ver, Derya gelsin...

Gözleri kapandıDerya, çocukluk arkadaşıydı. Okuldan yoldaşıydı. Kahkahanın gölgesi, oyunların ortağıydı. O an susturdum onu:

— Konuşma! dedim.

Sanki ağzından bir kelime çıkarsa canı da çıkacakmış gibi...

İki Deli Adam

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

12 Eylül geldiğinde, fırtına gibi esti memleketin üstünden. Ne varsa savurdu ne umut kaldı geriye ne de eski dayanışmalar. Sanki herkes bir anda unuttu dün söylediklerini, omuz omuza verip yürüdükleri yolları. Korku, yangın gibi düştü insanların içine. Bir sabah gözlerini açtılar, baktılar ki komşularının çocuğu gözaltında, öbür mahalleden biri işkencede... Herkes sustu. Herkes kaçtı. Herkes, "Aman bize dokunmasınlar," diyerek uzaklaştı. Devrimcilerin adı bile söylenmez oldu.

Hatta bazıları, çocukları cezaevinde olan ailelere bile selamı kestiler, o insanları da yalnız bıraktılar. Sanki selam vermek bile suçtu artık. Sanki birine bir tas çorba uzatmak, bir omuz vermek, insan olmak değil de tehlikeye davetiye çıkarmaktı. Kimi gözünü yere indirdi, kimi yolunu değiştirdi, kimi de yıllarca beraber yürüdüğü insanlara yabancılaştı bir anda.

Ama işte... Kürecik'te iki adam vardı ki, herkes onlara deli derdi. Deli, çünkü o büyük korkunun içinde bile dimdik durdular. Devrimci sözünü dillerinden düşürmediler, cezaevindeki gençleri kendi evlatları bildiler. Onlar bir adım uzaklaşmadı, bilakis bir adım daha yaklaştılar. Biri benim babamdı. Diğeri ise Haydar Duman'dı, G.'in babası.

İnsanlar "deli" derdi onlara. Ama aslında delilikle değil, yürekle açıklanırdı haller. Onlar korkuya baş eğmediler. Onlar yoldaşıktan, adaletten, merhametten vazgeçmediler. Çünkü bilirlerdi ki, bir memleketi ayakta tutan, tam da böyle zamanlarda gösterilen cesarettir.

İki deli adam... Ama belki de bu toprakların en akıllı, en vicdanlı adamlarıydı onlar.

İ.Y.: Politik mücadeleye aktif katılımınız hangi tarihte oldu?politik mücadeledeki yeriniz?

H.K.: Politik mücadeleye ne zaman başladığımı tam olarak bilmiyorum. Ama bir şeyden emindim: bizim evde kitap okunur, kitap saklanırdı. Hangi kitaplar olduğunu tam hatırlamıyorum, ama ilkokuldayken okuduğum ilk kitabın "Koçgiri İsyanı"yla ilgili bir kitap olduğunu biliyorum. Belki de "Koçgiri Katliamı" adındaydı. Kitabın yasak olduğunu söylemişlerdi. Pencerenin önüne oturur, perdeyi çeker, gizlice okurdum. Kitapta Küreciklerin de Koçgiri isyanıyla bir ilgisi var mı diye kendi kendime sorardım. Her okuduğum kitapta bunun izini arardım.

Bizim eve o zamanlar günlük bir iki gazete girerdi Zaman zaman bazı bölümlerini okumaya çalışırdım, ama fazla birşey anlayamazdım. Radyoyu açardık, özellikle Erivan Radyosu... Orada yapılan Kürtçe programlar, Kürtçe türküler, ağıtlar dinlenirdi. Ne konuşulur, neler anlatılırdı, şimdi hatırlamıyorum. Ama bilirim, köyde sadece bizim evde radyo vardı. Bayram günleri köydekilerin geneli bize gelir, Erivan Radyosu'nu dinlemek için pür dikkat otururlardı.

Ortaokula başladığım sene köyde ortaokul o sene açılmıştı. Okula gidiş yolunda geçen tır ve kamyonlara gazete sallardık. Şoförler de bize gazete, dergi, kitap atarlardı. Bir gün, İstanbul plakalı bir tır yaklaştı. Şoför camdan bana bir kitap uzattı. Diğer çocuklarda koştı ama adam kitabı illaki bana vermek istedi. Aralarında tek kız bendim. Kitabı çantama koydum, okumaya fırsat bulamadan okula gittim.

O gün okulda arama yapıldı. Kitap çantamda buldular. Adı: "Sosyalizm Nedir?" İnce bir kitaptı. Ama ben ne sosyalizm bilirdim ne komünizm... Evimizde her konu konuşulurdu, ama bu kelimeler bilinçli olarak geçmezdi. Ortaokul müdürü, aynı zamanda matematik öğretmenimiz olan M.A.Ç. çağırdı beni. "Çok erken başlamışsın," dedi. Kızardım, bozardım. Kitabın içeriğini ben de bilmiyordum ki...

Müdür, "Baban gelsin," dedi. Babama her şeyi anlattım. Babam okula gitti, geldiğinde yüzüne baktım: Kızacaktı belki. Ama sadece şunu sordu: "Okudun mu?" "Hayır," dedim. "Sabah bir TIR şoför verdi, çantama koydum, unutmuşum." Babam, "Kitabı müdür vermedi, sobaya atıp yakmış. Ama ben sana aynısını getiririm," dedi. Getirdi de. "Oku, sonra konuşuruz," dedi. Benim sosyalizm kelimesiyle ilk karşılaşmam böyle oldu.

Ortaokul ikinci sınıfta Malatya'ya taşındık. Atatürk Ortaokulu'na gittim. Sınıfta sadece iki kızdık: İkimiz de çalışkan, derslerde başarılıydık. Sonra babama mahallede bir kız aşık

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

oldu. Evde gelen giden eksik olmaz, sofralar kurulur, sabahlara kadar aşıklar, ozanlar, yazarlar otururdu. Kaygılandım: Babam bu kızla evlenirse annem de bizden uzaklaşır diye...

Babamda sonunda o kıza âşık oldu ve kaçırdı. Elbistan'a taşındık. Ortaokulun yarıyıl tatilinde karnemi almıştım; karnem zayıflarla doluydu. Elbistan'daki sınıfta yine çok az kız vardı. Benim nüfusum Aşağı Yapalak 'a kayıtlıydı.

Bizim evde ne düzen vardı ne huzur. Kavga eksik olmaz, yemek çoğu zaman pişmez, evin içi kirle pasla kaplı olurdu. Tozdan, dağınıklıktan geçilmezdi. Biz çocuklar, o evin içinde her gün biraz daha silinir, biraz daha kaybolurduk. Bereket Elbistan'da akrabalarımız vardı. Evdeki kaos dayanılmaz hale gelince, biz de fırsatını bulduk mu soluğu onların yanında alırdık. Orası bizim için hem bir sığınak hem de kısa da olsa bir nefes alma yeri idi.

Bütün kargaşaya rağmen ortaokulu bitirdim. Lise bir de devrimci hareketlere daha aktif katılır oldum. Eylemlere, toplantılara katıldım. Lise bir de yine iki kızdık. G. ve ben. G.'la aynı sırayı paylaşıp, gazeteleri birlikte okurduk. Evimizdeki gazete, kitapları değiş tokuş eder okurduk. Lise bir de sınıf başkanı da bendim. Evdeki kargaşaya rağmen sınıfı geçtim.

İ.Y.: Ş.D'nin yaralanması ve sonrası gelişmeleri bize aktarabilir misin?

H.K.: Akşamın alacakaranlığı, şehrin üstüne ağır bir örtü gibi inmişti. Ben, Sinan, Pîro'nun(Kazım Çelik) kaldığı örgüt evine vardığımda, Piro evin duvarlarla Çevrili avlusunda volta atıyor, gözleriyle açık kapıdan sokağı didik didik tarıyordu. Beni görür görmez durdu, yüzü gerilmişti, sesi ise sitemle doluydu:

— İnsan bir yere giderken haber bırakır kivre! Bütün gün seni aradık, nereye kayboldun?

Kelimelerinde kızgınlık vardı ama daha derin bir yerden gelen telaşı bastıramamıştı. Beklemeden konuya girdi:

— Bir arkadaş yaralanmış!. Hemen yola çıkıyoruz. Hazırlan, malzemeleri al. Gecikme!

Sözü bitirir bitirmez harekete geçtim. Önce hastaneye uğradım. Oksijen, alkol, tentürdiyot, antibiyotik, cerrahi iplik, pense, iğne... Yaraya ne gerekse tek tek topladım. Sonra eve dönüp çantamı hazırladım. Pîro'yu buldum, birlikte garajın yolunu tuttuk. Yolda, bizi bekleyen E.'ı da yanımıza aldık, üç kişi olduk.

Malzemeler tamamdı ama başımızda başka bir dert vardı: Hem Pîro hem Şişman aranılıyordu. Bu yüzden garaja gitmek için tanıdık bir şoför bulmaktan başka çaremiz yoktu. Çevre yoluna sapıp garaja doğru yürürken, birden ayaklarımızın dibinde bir patlama koptu. Öyle bir sesteki ki, yer sarsıldı.

Hepimiz bir anda durduk, gözlerimizle etrafı taradık ama ortalıkta ne duman ne kıvılcım... Önce bir otomobil lastiği patladı sandık. Fakat ne olduğunu anlayamadan, ikinci, üçüncü, beşer dakika arayla patlamalar sürüp gitti. Belli olmuştu: Bomba sesleriydi bunlar. Sonraları öğrendik; devrimciler Malatya'nın dört bir yanına, beşer dakika arayla patlayacak saatli bombalar yerleştirmiş, şimdi onlar patlıyordu.

Bizse şehirlerarası otobüs garajına yaklaşmıştık.

Ayaklarımızı hızlandırdık. Polis, asker ortalığı sarmadan otobüse binmemiz şarttı. Garaja vardığımızda, yıllar öncesinden tanıdığım, babamın dostu, Arguvanlı bir otobüs şoförüyle göz göze geldim. Gözlerinin içine baktım.

— Amca, dedim, Kürecik'e kadar bizi götürür müsün?

Gülümsedi, başını salladı:

— Binin gari kızım, Kılılı'nın kızını yolda bırakacak değiliz ya!

Otobüse bindik. Her birimiz farklı bir köşeye dağıldık. Ben en arkaya kıvrıldım. Şişman ortaya, Pîro öne geçti. Otobüs hareket edince, içimde bir düğüm çözüldü. Kahkahalarla gülmeye başladım, durmadan, kontrolsüzce... Gülmek değil de başka çarem yok gibiydi. Yanımda oturan, otobüsün

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

muavini olan genç bir delikanlı vardı. Elinde şeker ve kolonya, yolculara ikram ediyordu. Beni neşeli sanıp gülümsedi, bir avuç fazla şeker verdi.

— Köyde çocuklar var, dedim, götüreceğim onlara.

Sözüm bitmeden kalan bütün şekerleri çantama doldurdu. Yüzümde bir tebessüm vardı ama içim diken üstündeydi, yüreğim sanki boğazıma tırmanmıştı.

Yolun bir yerinde otobüs durdu. Polis kontrolü. İçim buz gibi kesildi. Malzeme çantası yanımdaydı.

Ya arama olursa? Çantayı kucağıma aldım, kaskatı kesildim. Neyse ki polis sadece üstün körü bir bakış atıp geçmemizi söyledi. Derin bir nefes aldık. Kürecik yolu önümüzde açılmıştı.

Kürecik’e vardığımızda, yolun üstünde Hototlar’da indik. Yaralı arkadaşın kaldığı eve doğru yürümeye başladık. Yol ıssızdı, sessizdi. Derken bir köpeğin havlaması geceyi yarıdı. Şişman’ın korkusu tuttu. Ne zaman bir köpek görse, dili tutulur, dizleri titrerdi. Bu defa da öyle oldu. Biz endişeliydik ama onun hali bambaşkaydı. O korkunun tam ortasında birden kahkahalara boğuldum. Ne olduğunu ben de bilmiyordum. Gülmek mi, ağlamak mı, sinir mi, yorgunluk mu... Hepsi bir arada, iç içe geçmiş halde.

Sonunda evin bulunduğu mahalleye vardık. Mezrada nöbet tutan devrimciler, bizi tanıdı. Ş.’nin kaldığı evin kapısını çaldık. İçeri girdik. Yaralı arkadaş sırtüstü uzanmıştı. Kurşun, vücuduna girip çıkmıştı. Giriş deliği küçüktü, ama çıkış yırtıktı, büyüktü. Eldivenlerimi giydim. Yarayı temizledim. Kurşunun çıktığı yeri diktim. Sargı bezlerini sardım, pansumanı tamamladım.

O gece evde kaldık. İçeride başka arkadaşlar da vardı. Odada, evin geliniyle kızının dokuduğu kalın bir halı serilmişti yere. Kimimiz halının üstüne, kimimiz döşeklerin üzerine uzandık. Köyün temiz havası mı, ev sahiplerinin konukseverliği mi, yoksa dostların arasında olmanın güveni mi... Gözlerimi kapadığım anda derin bir uykuya daldım.

Sabah gün daha doğmadan yola çıktık. Köylüler uyanmadan, biz çoktan uzaklaşmıştık. Dönüş yolunda bedenimiz yorgundu ama içimiz kararlıydı. O günler, ikinci konferansın hazırlıklarının sürdüğü günlerdi. Ve biz, tüm patlamalara, aramalara, korkulara rağmen...

Mücadeledemize devam ettik.

İ.Y.: Şişman’ın ve M.Ö’ün jandarma ile çatışması, bölgedeki yansıması..G.D’in yaralanması.. Ve G.D’in yaralanmasıyla ilgili süreçte yaşananları daha kapsamlı bir şekilde ele alabilir misiniz?

H.K.: Are Mazın’da(Başyurt Yaylası) Bir Konferansın Ardından

TKP/M-L’nin 2. konferansının Alt Bölge konferansını; Doğu ve Güneydoğu’dan gelen yoldaşlarla birlikte Kürecik yaylası Ari Mezin’da(Başyurt yaylası) yaptık. Konferans öncesi barınma ve ihtiyaçlarımız için gerekli her şey yaylaya taşınmış, özenle yerleştirilmişti. Sonbaharla birlikte köylüler sürülerini alıp köye dönmüş, yayla sessizleşmişti. Biz de geceleri kimseye görünmeden, gruplar hâlinde yaylaya çıktık.

Konferans alanına vardığımızda orada yalnızca bir aile kalmıştı. Bizi tanıyorlardı ve güvendedik; bu aile yıllardır devrimcilere sahip çıkan vefalı bir aileydi. Kaç kişiydik şimdi tam hatırlamıyorum ama sadece iki kadındık. Bir aydan fazla kaldık orada. Gündüz tartışmalar, gece geç saatlerde uyku tulumlarımıza girip yatardık. Sabah buz gibi suda yüzümüzü yıkar, işe koyulurduk.

Köylüler de yayladaki varlığımızı biliyordu. Sağır ve dilsiz bir çoban bozulan silahını tamir etmemizi istedi. Başka bir aile et getirip verdi, kimi yağ, kimi peynir. O an anladım: Kürecik halkının devrimcilere duyduğu güven, kelimelerle anlatılamazdı. İnançları, sadakatleri şehirlerdeki birçok “aydın”dan ileriye.

Erzak tükenince M.’i köye gönderiyorduk. Bir gelişinde kötü bir haberle döndü: Annem ve halam, herkesin yaylada devrimcilerin olduğunu duyduğunu, bu işin askere ulaşabileceğini söylemişti. Hemen toplanıp karar verdik. Kürecikli olanlar Kom’da kalacak, diğerleri dağlara çıkacaktı. Nöbet saatleri uzatıldı, dikkat artırıldı.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Bir gece, nöbet sırası M.'teydi. Ben ve S. Nöbetten yeni dönmüştük. Daha uyku tulumuna bile girmemiştik ki G. tutturdu: "Ben de nöbet tutacağım!" Engel olmaya çalıştık ama dinlemedi, M.'le gitti.

G., 14-15 yaşlarındaydı. Uzun sarı saçlı, hep gülen, çalışkan bir kızdı. Yemek yapar, çay demler, giysileri yıkar, yatakları sererdi. Xazey halamın kızıydı, göz bebeğimdi.

Gece bir anda M. ağlayarak içeri daldı:

— Gülizar kendini vurdu!

İlk ben uyandım, altı aylık hamileydim. El yordamıyla dışarı fırladım. Koşarak yanına vardım. G. yerde yatıyordu. Üzerinde benim siyah mantom... Mantosunu kaldırdım, sağ göğsünün altında küçücük bir siyahlık: sanki bir karanfil deliği. Cansızdı, ama bir damla bile kan yoktu.

Arkadaşlar ve köylüler geldi. G.'ı sedyeye yerleştirip Malatya'ya götürmek üzere yola çıktık. Sessizdik, ama içimiz fırtına.

Yolda kimse bize bir şey sormadı. Herkes susuyordu. G.'ın ailesine haber vermesi için Ş.'yü, araba bulması için M.'i köye göndermiştik. İncecik'i geçtikten sonra Diko'nun yeşil arabası yol kenarında bekliyordu. G.'ın babası da arabadaydı.

Sedyeden indirip arabaya yerleştirdiler. Başucuna oturdum, başını kucağıma aldım. G. sapsarıydı, ama nabızı çok hafif de olsa atıyordu. Fısıldadım:

— Bizi bırakma G....

Ama o gözlerini açmadı.

G. Vurulunca...

G. vurulunca, konferansa oracıkta son verdik. Kimse konuşmadı. Sözün anlamı kalmamıştı. Herkes sessizce, geldiği yerlere, sırtında yalnızlığı, gözlerinde bir kırgınlıkla geri döndü. Ben G.'la önce Malatya Özel Halk Hastanesi'ne, sonra Adana Üniversitesi Hastanesi'ne gittim. Hep yanımdaydım. G. bana; abla korkma ben ölmeyeceğim diyordu, ara sıra kendine geldiğinde. Göz göze gelmemeye, göz göze geldiğimizde, kelimelerin gücü yetmedi.

O sıralarda Malatya'da faaliyet yürüten arkadaşlardan M.'le E. Bölge konferansında kullandığımız silahları. Askeri malzemeleri, uyku tulumlarını, kısacası orada ne varsa toplarlar. Hepsini götürüp köyde Ş.'lerin evine yerleştirirler. Ev bomboş. Herkes G.'a koşmuştu. Kapılar kilitliydi, evin içi gibi köy de sessizdi.

Ben Malatya Devlet Hastanesi'nin acil servisinde hemşire olarak çalışıyordum. Adana'dan yeni dönmüştüm.

Günlerden bir gün, askerler G.'ın vurulduğu yeri görmek için köye gelirler. O sırada M.'le Şişman bizim evdeler. Üvey annemle birlikte evin sıvanmasına yardım ediyorlar.

Askerler köyün tepesinde görününce, haber çabucak yayılır. Herkes M.'le Şişman'a, köyü derhal terk etmeleri gerektiğini söyler. Onlar da bizim evin önündeki dereye inerek oradan kimseye görünmeden köyün arka tarafına ulaşırlar. Sessiz, dikkatli, gölge gibi geçerler.

Evlerin arkasında S.'la karşılaşır. S.'a,

"Gidip kapının kilidini kırın, İçeride silahlar var. Silahları bir şekilde bize ulaştır," derler.

Sultan hiç düşünmeden köye döner. Ne bulursa –balta, kazma, demir parçası– alır, Xaloja Mina'nın Eşik'le birlikte kapıya dayanırlar. Kilidi kırarlar. İçerideki silahları torbalara mı koyarlar, çuvalara mı, bilinmez. Ama S. hepsini sırtlar, taşır, M.'le Şişman'a ulaştırır.

Askerlerden biri köyde birine sorar:

"G. nerede vuruldu?"

Tam o sırada S. evlerin arkasına görülür. Askerler onu görür. Peşine düşerler. S. in geldiği yöne ilerleyince iki kişinin kaçtığını fark ederler. Ateş açarlar. M.'le Şişman karşılık verdi mi, vermedi mi, bilmiyorum. Ama Ş. kalçasından vurulur, M. kaçar.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Askerler Ş.'ı alıp cemseye koyarlar, köyün içine getirirler. “Tanıyan var mı?” diye sorarlar. Köylüler: “Tanımıyoruz,” derler.

Onu önce Akçadağ’a, ardından Malatya Devlet Hastanesi’ne götürürler. Mahkûmlar koğuşuna yatırılır. Koğuş, hastanenin bodrum katındaydı. Ölü damının yanı başında, karanlık, rutubetli bir yerdeydi.

Şişman orada mıydı, emin olamadım. Ama içim içimi kemiriyordu. Acilde H.E. vardı. Pansumancıydı. Bir gün yanına gittim.

“Mahkûmlar koğuşuna in. Şişman oradaysa, bir bak, nasıl,” dedim.

Önce kabul etmedi. Korktu mu, üşendi mi, bilemem.

“Sana morfin veririm,” dedim.

Bir şey demedi. Malzemelerini hazırladı, sessizce aşağı indi.

Bir süre sonra geri geldi. Yüzü solgundu, bakışları donuktu.

“Yarası iyi değil,” dedi. “Etleri paramparça, sallanıyor. O koşullarda iyileşmez. Tedavi olamaz orada.”

Sesi boşluk gibi yankılandı kulaklarımda. Ne öfke vardı içinde ne umut... Sadece bir yorgunluk, bir teslimiyet...

Pansumanlar ve Morfin

Bana fazla soru sormamalarını istemiştim. “Lütfen sadece sağlayın,” demiştim. Ama daha birkaç gün geçmeden Şişman’ı kendi servislerine aldılar. O sırada mahkûmlar koğuşundaydım. Şişman’ın pansumanlarını düzenli yaptırmak için iki kişi ayarlamıştım. Her gün sırayla onun yanına gidip yaralarını temizliyorlardı.

O.E. bizim taraftandı, sadık ve sessiz biriydi. H.E. Ama çok iyi bir pansumancı, işinin ehli bir pansumancıydı. Tecrübeli, işini bilen biriydi.

Bir gün ona, “Her gün Şişman’ın pansumanını sen yapacaksın,” dedim. Başta birlikte gidiyorduk, sonra dikkat çekmemek için onu yalnız göndermeye başladım. Çünkü her defasında beraber gitmemiz risk yaratıyordu, beni fark edebilirlerdi. Şişman’a da önceden söylemiştim: “Beni bekleme, başka birini gönderiyorum.”

Doktor reçeteyi yazıyor, Şişman onu H.E.’ye veriyor, o da bana ulaştırıyordu. Ben ilaçları alıyor, tekrar H.E.’ye veriyorum, o da Şişman’a götürüyordu. Bazen de O.E. aracılık ediyordu. İki de ağzı sıkı insanlardı. H.E.’nin Dev-Yol’cularla bağlantısı vardı. O.E. ise bize yakındı. İkisini de iyi tanıyordum, güvenebileceğim adamlardı.

Bir Yarayı kangren olmaktan Kurtarmak

H.E. bir akşam yanıma yaklaştı, sesi kısık, gözleri endişeliydi.

“E.Ş.’nin durumu kötü,” dedi. “Mahkûmlar Koğuşunda kimse ilgilenmiyor, yara derinleşmiş, genişlemiş böyle giderse çok sürmez kangren olur ...”

Sözünü bitirmesine gerek kalmadı. O an içimi saran o tanıdık çaresizlik duygusunu bastırıp doğruca A.B. a gittim. A.B. Aynı zamanda babamın bir dostuydu, Özel Halk Hastanesi’nde beraber çalışmıştık. Duruşuyla her zaman bana güven veren bir insandı. Kürt’tü. Rengini dillendirmezdi ama kimliğini kalbinde taşırdı. Sesi sakindi, bakışı net. Hastalarına gösterdiği ilgi, her gelene bir insan gibi değil, bir emanet gibi davranışı... bana hep umut vermişti.

Yanına vardım.

“A. Bey,” dedim, “yardımına ihtiyacım var.”

Önce temkinliydi.

“Olmaz, yapamam,” dedi.

Ama gözlerine bakınca orada bir kıpırtı gördüm. Israr ettim.

“E.Ş.” dedim, “eşimin yakın akrabası. Mahkûmlar koğuşunda bakılmıyor, yara hızla ilerliyor. Onu bu şekilde bırakamam.”

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Uzun uzun sustu. Sonra başını yavaşça salladı.

“Bir yoluna bakarız,” dedi.

Ne kadar zaman geçti, hatırlamıyorum. Ama bir gün baktım, Şişman'ı kendi servisine aldırılmış. Şimdi asıl mesele o da değildi artık. Asıl mesele, Şişman'ın yarasının kangren olmasını önlemektir. Hastanedeki o serviste çalışan servishemşiresi, bizim sempatanımızdı. Bu büyük bir şanstı. Bir de servis, benim çalıştığım yere yakındı. Her fırsatta gidip pansumanlara yardım edebiliyor, yarasının gidişatını yakından görebiliyordum. En önemlisi de A.B. ile birebir görüşebiliyor, durumu anbean takip edebiliyordum.

Bir gün A.B. beni kenara çekti, yüzü sertleşmişti.

“Bu yara böyle devam ederse kangrene döner,” dedi. “Sonunda bacağı kesmek zorunda kalırız.” Feleğim şaştı. Sanki içime buz gibi bir korku düştü.

“Yapabileceğimiz bir şey yok mu A. Bey?” diye sordum. “Ne gerekiyorsa, ailesi de ben de hazırız.” A. Bey reçeteler yazdı. İlaçlar verdi. Eczaneye koştum, aldım. Güvendiğimiz bir hemşire arkadaşına verdim. O ilaçlar her gün pansumanla birlikte kullanıldı. H.E. de yardım etti. H.E. çürüyen etleri kesiyor, sürekli yarayı temizliyordu. Zamanla yara iyileşmeye başladı. Amputasyon tehdidini atlattık, ama yara halen çok kötü durumdaydı.

O arada Şişman'ın yanına her gidişimde bir bahanem vardı. Bir defasında ilaç götürüyordum, bir başka gün pansumanı kontrol ediyordum. Her defasında orada olmak, ona yalnız olmadığını hissettirmek istiyordum.

Derken ailesi geldi.

Kazım Amca'yla konuştum.

“Ne yap ne et, Akademi Hastanesi'ne götür,” dedim., Şişman'ın sevkini Kayseri Akademi Hastanesi'ne çıkardık. Oğlunu aldı götürdü.

Ve biz, bir bacağı kurtarmış olduk. Belki de daha fazlasını... bir hayatı, bir umudu, ...

İ.Y.: Kazım Çelik ile örgütsel ilişkiniz ve E.Ş.'nin kaçırılması planı...

H.K.: Kazım Çelik ile ilk tanışmam:

Yıl 1979. Yer: Malatya, Barış İş Hanı. Günlerden bir gün, uğultulu bir öğle vaktinde, Yaşamımda bir daha hiç unutamayacağım bir adamla karşılaşacağı o an geldi çatı. M.Ş.'in terzi dükkânında oturuyordu, yanında Mazlum Eren. Mazlum'u önceden tanıdım; Adıyaman Gölbaşı'ndan. Kısa ama unutulmaz bir faaliyeti birlikte yürütmüştük.

Mazlum, alışıldık muzipliğinde, başını sallaya sallaya espriler patlatıyordu. Gülüyordu, hem de öyle bir gülüş ki insanın içine bahar serperdi. Ama onun yanındaki sessizdi. Sadece dinliyordu. Gözleri tetikte, kulakları dikkat kesilmiş, konuşulanları içine çekiyordu adeta.

İlk bakışta sıradan bir köylü sanırdınız onu. Üzerinde kırmızı, vücuduna dar bir ceket. O ceket hiç çıkarmazdı. Ta ki polis, Malatya sokaklarında kırmızı ceketli birini arayana kadar. Meğer ceket, Cemil Oka'ya aitmiş. Altında kahverengi fitilli pantolonu, yürürken hafif yana savrulan adımları ve patlak gözleriyle yarı sarhoş bir hali vardı ama... içinde bir başka dünya taşıyordu. Farklıydı. Derindi.

O gün seminer vardı. Biz Ata Han'a geçtik. O ise hâlâ terzideydi.

Seminerde Mazlum beni, Antep'ten tedavi için gelen bir kadınla tanıştırdı. Kadın, kısıp sesle, bir not uzattı bana. Bantla sıkıca sarılmış küçük bir kâğıt parçası. “Bunu Piro'ya ulaştır,” dedi. “Piro kim?” diye sordum, tanı mıyordum. Yüzüme dikkatle baktı. “Bu not ona ulaşmalı,” diye ısrar etti. Ben tanımadığımı söyledikçe, o şüpheyi sorguya çekti adeta. “Sen gerçekten Partizancı mısın?”

Güvenmek istiyor ama içinde bir kuşku.

O akşam Mazlum, “Eve gel, seni bekliyoruz,” dedi. Gittiğimde ne göreyim: Terzide gördüğüm o köylü adam evde! İçime öfke düştü. Mazlum'u hemen mutfığa çektim. “Bu ne hal? Bu eve kim girip çıkıyor belli değil. Deşifre olacağız,” dedim. Mazlum sakin: “Bu arkadaş buranın yeni sorumlusudur. Evde kalacak. Sen de burada kal, aile görünümü verin. Kimse şüphelenmesin.” Bak Mazlum ya burada

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

herkes beni tanıyor ailemi de tanıyor. Giriş çıkışlarda dikkati çekmese kardeşimdir, tır şoförüdür zaman zaman gelip bizde kalır diye söylerim dedim. İçimden de “Bundan sorumlu mu olur?” dedim ama sustum.

O gece saatlerce Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısını tartıştık. O hiç konuşmadı. Ama bakışları, zihninin ne kadar uyanık olduğunu haykırıyordu.

Ertesi sabah, “Bu ev fazla dikkat çekiyor. Yeni bir yer bulmalıyız,” dedim. Ev, hemşire bir arkadaşımındı, Malatya Boztepe’de. Mahalleli beni tanıyordu, sürekli “misafirlige geleceğiz,” deyip duruyorlardı. Bahanelerle savuşturuyordum ama çok sürmezdi. Yeni bir ev buldum. Artık Piro ve Hacı orada kalacaktı. Ben ara sıra uğrayacaktım.

Çalışıyor, faaliyet yürütüyor, akşamları geldiğimde kitap okuyordum. Ama bazen anlamakta zorlanıyordum. Bir gün yine bir metni anlayamayınca, kitabı kapattım, odada dolanıp durmaya başladım. Halimi sezdi. “Kirve, hayırdır?” dedi. “Bu kitabı anlayamadım,” dedim. Gülümsedi: “Anlamadığın yerleri bana sorabilirsin.”

Bir paragraf gösterdim. Dikkatle okudu, sonra başladı anlatmaya. Üç saat boyunca sabırla, tane tane, öyle bir anlattı ki... büyülenmiş gibi dinledim. İçimden “Vay be!” dedim. “Bu köylü dediğim adam hiç de sıradan biri değilmiş.”

“Sen kesin sosyal bilimler okumuşsundur,” dedim. Hafifçe güldü. “Nerede bizde o şans. Çok yoksul bir ailede büyüdüm. Anne yok, baba yok. Küçük yaşta çobanlık yaptım,” dedi. İnanmak zor. Ama sesi gerçekti, sözleri yalansız.

Liseyi zor bela bitirmiş, yüksekokul yüzü görememişti. Sonradan öğrendim, babası Malatya Cezaevi’nde mahkûm. Eşi ölmüş. Cezaevinde hamamda kese yaparak üç kuruş kazanıp çocuklarına bakıyormuş.

Zamanla onu daha iyi tanıdım. Her haliyle güven veren biriydi. Sözü dinlenirdi. Malatya’da onu tanıyan herkesin saygı duyduğu bir yoldaşı. O adam, Ali Enver’di. Bizim Piro.

Kazım Çelik’ti adı. Benden büyük değildi ama yüreği dağlar kadar ağırdı. Sorumluluğuna sadıktı. Tevazu sahibiydi. Halkla sıcak, içten bir bağı vardı. Yoldaşlarına bağlıydı. Mertti, yiğitti. Tam anlamıyla bir dava adamıydı.

Piro’dan çok şey öğrendim. O benim yoldaşım, arkadaşım, sırdaşım oldu.

Onu onurla, Özlemle, sevgiyle anıyorum.

Anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

İ.Y.: E.Ş.’nin Kaçırılması eyleminin başarısızlığı ve Kazım Çelik ile senin yakalanman, bunu takip eden süreci aktarabilir misin?

H.K.: Kara Kız, Saklambaç ve Doğum İzni Planım

Hastane çalkalanıyordu. Bir söylenti dolaşıyordu koridorlarda: “Kara bir kız Şişman’ı her gün ziyaret ediyor.” Hemşireler, hastabakıcılar, polisler... Herkes bu kara kızın kim olduğunu konuşuyordu. Kimi hastanede çalışan bir hemşire diyor, kimi dışarıdan biri. Ama ben biliyordum, o kara kız bendim.

Yine de hiç kimse emin değildi. Benim dışımda bir hastaya yardım ediyormuşum gibi davranıyordum.

Kimliğimi tam olarak bilen yoktu. Sadece tahmin edenler vardı ama tahmin etmek başka, ifşa etmek başkaydı. Şişman konuşmadığı sürece, hiç kimse beni ele veremezdi. O da sessizdi, benim gibi.

Ama tehlike büyüyordu. Piro’nun yakalanmasından sonra askerler siviller her gün hastaneye gelmeye başlamıştı. Özellikle acil serviste beni arıyorlardı. O serviste çalışan dost hemşireler hemen haber veriyordu: “Seninkiler geldi.” Ben de o an ameliyathanedeysem, başka bir servise geçiyor,

görünmeden uzaklaşıyordum. Her gün bir saklambaç oyunu... Neredeyse üç hafta boyunca böyle sürdü bu kaçış. İnce bir dengeydi bu. Görünmeden var olmak.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Sonunda kararımı verdim. Doğum iznine ayrılacaktım. Doktorla konuştum. Kadın doğum servisindeki doktorumuz Malatyalıydı. Nasıl biri olduğunu şimdi tam hatırlamıyorum, ama o dönem ilişkimiz iyiydi. “salı günü gel,” dedi, “evraklarını hazırla, imzalarım. Doğum iznine ayrılırsın.”

Salı sabahı erkenden çıktım evden. Öncesinde kahvaltı yapmıştık: Mazlum, Eren, S. ve ben. Üç kişi, sofrada üç tabak, üç bardak, üç çatal... Ben hastaneye gitmek üzere evden çıktım. Sonra düşündüm: Ya beni yakalarlarsa? Bu sofrayı görenler evde başkalarının da yaşadığını anlar. Hemen geri dönüp evi toparladım. Tüm bulaşıkları yıkadım, tabakları çatalları dolaba kaldırdım. Sadece bir tabak, bir çatal, bir bardak bıraktım masada. Kendi kendime dedim ki: “Eğer yakalanırsam, en azından yalnız yaşıyorum diyebilirim.”

Yolda bir arkadaş bana haber vermek için bekliyordu. Gözleri endişeyle açılmıştı: beni görünce temkinli yanıma yaklaştı ben önde o arkada bana:

“Sakin hastaneye uğrama! Bütün servislerde asker, polis, sivil dolu. Seni bekliyorlar.”

Söyleneni dinledim. Hemen eve döndüm, ama aklım hâlâ doğum servisindeydi. Ertesi gün yine çıktım. Evraklar elimde, hastanenin arka kapısından içeri girdim. Kıyafetim sade, yürüyüşüm doğal. Sanki sadece bir işimi halletmeye gelmişim gibi.

Koridorda ilerlerken, karşıma biri çıktı: eskiden okuduğum okul müdürü. Öğrencilerle birlikte staj için gelmişlerdi doğum hastanesine. Okul müdürü, Sıkıyönetim Komutanı’nın eşiydi. Göz göze geldik. Gözlerindeki tereddüt bir anda yerini kesinliğe bıraktı. Parmağıyla beni işaret etti:

“Hüsniye! O Hüsniye!”

Bir anda sivil kıyafetli iki adam belirdi. Sonra üç kişi daha. Göz açıp kapayınca kadar kollarımdan tuttular. Hiç direnemedim. Beni bir arabaya bindirdiler. Gözümde sadece loş ışıklı koridorlar, ardımda bırakılmış yarım kalan bir plan ve yıkanmış tabaklar vardı.

Sıkıyönetim Komutanlığına Götürülüş

Sıkıyönetim Komutanlığı’na götürüldüğümde, içimde taşıdığım ağırlığın ne adı vardı ne tarifi. Ne zaman ki o gri binanın kapısından içeri adım attım, sanki ciğerime basıldı koca bir taş. Komutanı tanı mıyordum. Ama karısını tanıyordum. Hemşireydi. Birkaç kez aynı hastanede yollarımız kesişmişti. O yüz, bir yabancınnın karanlık bakışından çok daha tanıdıktı bana; içimi ürperten bir tanışıklık. Komutan, beni odasına aldı. Karşısındaki sandalyeye oturttu. Sesi beklediğim gibi sert değildi; yumuşaktı. Tavrı, garip bir biçimde babacandı. Gözlerinin içinde hem telkin vardı hem de bir çeşit sinsi davet. Öyle içten konuştu ki, bir an gerçekten dostça bir sohbetin ortasındayım sandım. Odanın kapısı aralanıp durdu.

Giren çıkan çoktu. Dev Yolcu’su, Halkın Kurtuluşu ‘cusu, Dev Sol’cusu... Hepsi yakalanan yakınlarının akıbetini öğrenmek için gelmişti. Çoğunu tanıyordum. Ama tanı mıyormuş gibi yaptım; göz göze gelmemeye çalıştım. Her bir bakış, içimde başka bir sızı bıraktı.

Öğle vaktiydi. Komutan, bana döndü ve “Sana da yemek söylüyorum,” dedi. Gülümsedi. “Yoksa eşim bana darılır evde; ‘meslektaşına yemek yedirmedin’ diye.” O an, sorguda değil de bir misafirlikteymişim gibi geldi bana. Ama içimdeki yumru, o sıcak sözlerle bile dağılmadı. Yedim mi, yemedim mi hatırlamıyorum. Lokmalar boğazıma düğüm mü oldu, yoksa kaşığı hiç elime almadım mı, bilmiyorum.

Ardından başladı uzun uzun nasihatler. Hemşireliğin kutsallığından söz etti. Benim ne kadar iyi bir hemşire ne kadar yürekli ne kadar mert biri olduğumu anlattı. Sağlıkçıların askerle nasıl iç içe çalıştığını, tanıdığımız ortaklardan, evli hemşire arkadaşlardan, eski dostluklardan bahsetti. Sanki beni ikna etmeye değil, içine çekmeye çalışıyordu. Beni hatıralarla kuşatıyordu, güvenle değil, hileyle sarmalıyordu.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Sonra, “Arkadaşlar seni eve götürecekler, korkma,” dedi. “Evi arayacaklar. Alıp geri getirecekler.” Ardından gözlerimin içine baktı ve yavaşça ekledi: “Bildiğin bir şey varsa anlat, yeter ki bizimle ol. Bize yardımcı ol.” O an sustum. Sonra sadece, “Tamam,” dedim. “Bildiğim bir şey olursa anlatırım.” Ama içim, o andan sonra hep puslu bir orman gibiydi. Sessiz, derin ve uğultulu... Yine de hiçbir zaman yönümü kaybetmedim. Hep doğru bildiğim, inandığım yoldan yürüdüm.

Ev Araması ve Korkunun Gölgesinde Bekleyiş

Üzerime askeri parkeyi geçirip bir cipe bindirdiler. Önümde ve arkamda başka araçlar da vardı, ama kaç tane olduklarını seçemedim. Yol boyunca camdan dışarı bakmadım. Ne sokakların sessizliğini görmek istedim ne yüzünü ekşitmiş binaları. İçimde usul usul büyüyen o ağırlık ne korku ne de teslimiyetti. Bu başka bir şeydi: Sanki içimde kendimle arama çekilmiş incecik bir perde vardı, o perdeyi yırtmadan ayakta kalmam gerekiyordu.

Sokağa döndüğümüzde gözlerime inanamadım. Sokağın başından bizim kapıya kadar asker dizilmişti. Elllerinde otomatik tüfeklerle duvar diplerine, pencerelere mevzilenmişlerdi. Sessizlik büyüktü, gölgeler uzundu. Mahalle susmuş, nefesini tutmuş gibiydi. O an, bir savaşın ortasındaydık sanki ve cephe hattı bizim evin ön kapısında düğümlenmişti.

“Kapıyı sen açacaksın,” dediler.

O an içimden yükselen sesi bastırmadım: Korktuğumu gösterecektim. Bilerek, bilinçle... Onların karşısında direnen değil, titreyen bir kadın görmek istediklerini biliyordum. Onlara tam da bunu verdim. “Ben korkuyorum,” dedim, “siz açın.” Ama ellerim titremedi. Gözlerim yalvarmadı. Sadece yüzüme hafif bir çaresizlik perdesi örttüm. O kadar. Ne eksik ne fazla. İsteyerek bir zayıflık çizdim yüzüme. Onlar bunu “başarı” sandılar.

İsrar ettiler. Geri adım atmadılar. Cebimden anahtarı çıkardım. Soğuk metali avucumda sıktım. Kilidi çevirdim. Kapı ağır ağır açıldı. İçeri girdik. Bot sesleri taş zeminlere, duvarlara çarpıp çoğaldı. Kaç kişi girdi, bilmiyorum. Her biri farklı bir köşeye dağıldı. Ev, birden koca bir sorgu odasına dönüştü. Mutfak, banyo, yatak odası... Çekmeceler savruldu, eşyalar yere döküldü. Her şey arandı. Ama ev tertemizdi. Ne bir kitap ne bir gazete ne bir not kâğıdı... Eşim, arkamızdan fırtına kopacağını sezmiş gibi ne varsa yok etmişti. Her ayrıntıyı düşünmüş, suskun ama derin bir öngörüyle evi temizlemişti. Yatak odasında bir asker dönüp bana baktı. Hafifçe gülümsedi:

“Senin hakkında farklı şeyler duymuştuk,” dedi. “Ama sen bildiğim ev hanımıymışsın.”

Gülüştüler. Sözde şakaydı bu. Ama o sözlerde dolanan tehdit, küçümseme, sinama... hepsi gözümün içine bakıyordu. Ben gülmedim. Ne yanıt verdim ne karşılık bekledim. Sadece sustum. Sessizlik bazen bir kalkandır. Ben o an kendimi o kalkanın arkasına çektim.

Sonra sıra odaya geldi. En çok beklediğim, en çok hayal ettiğim yere...

Doğacak bebeğime hazırladığım o küçük, narin odaya.

O oda benim umudumdu. Geceleri ışığını açık bıraktığım tek yerdi evde. Perdelerini elimle dikmişim; desenini seçerken renklerin neşesini düşünmüştüm. Beşiğini duvarın tam yanına yerleştirmiştim, sabah ışığı yüzüne düşsün diye. Küçük yorganını, oyuncaklarını, yumuşacık yastığını her gün bir kere düzeltirdim. O odayı kurarken içimden hüznün değil, direnç geçirmiştim: “Bu hayat devam edecek. Bu evde bir bebek büyüyecek.”

Ama o sabah, ellerinde tüfek olan adamlar odaya girince... o tüm hayallerime botla bastılar. Beşiği ters çevirdiler. Dolabı açtılar. Küçük battaniyeleri bile kontrol ettiler. Sanki bir bebeğin tenine değmesi gereken eşyaları, bir tehdidin izini arar gibi hırpaladılar.

Ve ben izledim. Yutkunmadan, gözümü kırpmadan...

İçimde bir şey çöktü o an. Ne bağırabildim ne de ağlayabildim. Sadece sustum. Odayla birlikte ben de aramaya alınmışım. Çünkü insanın sadece geçmişi değil, geleceği de aranmaya alınabiliyormuş meğer.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Göztaltı ve İlk Tutukluluk Gecesi

Oradan beni, hayatımda ilk kez dokunduğum bir soğuklukla, İkinci Ordu Kışlası'na götürdüler. Gri ve kocaman duvarlar, sanki bin yıllık bir hapis tarihinin yükünü omuzlarında taşıyor gibiydi. O duvarların ardında, her biri ayrı hikayeler saklayan, birbirinden kopuk hayatlar hapsedilmişti.

Beni, o koca yapının içinde, göztaltındakilerin tutulduğu hücrelerden birine koydular. Hücre dediğin küçük bir dünya; dört duvar, soğuk taş zemin ve karanlık bir gökyüzü gibi tavandan sarkan bir sessizlik... O hücrede dışarıda tanıdığım bir kadın daha vardı benden önce yakalanmıştı: Arguvanlı genç bir kız. Dışarıda, başka hayatların arasında yüzünü az görmüş, tanımıştım onu. Ama şimdi, o daracık yerde, suskunluk içinde bir aradaydık.

Gecenin soğuğu içime işlerken, en çok da bilinmezlik üşütüyordu beni. Ne geleceğin ne de saatlerin haberi vardı. Kalbim, sessizliğin içinde kendi ritmini atıyor, zaman sanki yerdeki taşlardan akan soğuk gibi ağır ağır yayılıyordu. Konuşmaya cesaret edemiyorduk; kelimeler boğazımızda düğümlenmişti. Bizi ayıran duvarlar değil, korkunun ve umudun karışımıydı.

O taş zemin soğuktu, ellerim üşüyordu ama asıl üşüyen, içerideki ben, yaşanmamış yarınların gölgesindeydi. Gözlerimi kapattığımda, uzaklardan gelen cıgıllıklar gibi gelen anılar, kanat çırpır gibi içimde kıpırdandı. İçimde esen bu sessiz fırtına, soğuk hücrenin duvarlarını aşp dünyaya açılmayı bekliyordu.

O ilk gece, ömür boyu unutulmaz bir bekleyişti; bir yanda korku, bir yanda hayata tutunma çabası, arada kalan bir umudun inatçı kıvılcımı... Ve biz, o küçük hücrede, kelimelere dökülemeyen duygularla yan yana oturduk, suskunlukla sarıldık birbirimize.

Hücredeki Günler ve Piro (Kazım Çelik):

Kadınlar koğuşundaki son nefes de özgürlüğe kavuştuğunda, sessizlik kemik gibi çöktü üzerime. Duvarlar daraldı, taşlar nemle konuşur oldu. Hücrenin rutubetini artık sadece tenimde değil, ruhumda da hissediyordum. Bitler, pireler çoğalmıştı; geceleri parmak uçlarımda geziyor, sabahları göz kapaklarımda uyanıyorlardı. Her şey, içten içe çürüyordu; zaman bile kokmaya başlamıştı sanki. Bir gün, askerler geldiler. "İlaçlama var," dediler. Erkekleri dışarı çıkardılar. Beni ise, nöbetçi yüzbaşıya teslim ettiler. O yüzbaşı... Tanıdık. Hastanede beraber çalıştığım hemşirenin kocasıydı. Bir zamanlar selamlaştığımız, çay içtiğimiz adam. Ama burada, bu kışlada, bu taşın ve korkunun hüküm sürdüğü yerde, hiçbir tanışıklık insanı korumazdı.

Beni nöbet odasına aldı. Oda sessizdi, kapalıydı, havası ağırdı. Bir duvarında siyah, kadifemsi bir perde sarkıyordu. Yüzbaşı perdeye yürüdü, elini uzattı, usulca araladı. Perdenin ardında, göztaltındakilerin isimleri diziliyordu; yanında suçları yazılı. Harfler sertti, kâğıtlar bile soğuktu. Her bir isim, başka bir hayatın enkazıydı.

Yüzbaşı perdeyi kapattı. Gözlerini bana dikti, sandalyeye oturdu. Sakin ama buyurgan bir sesle dedi ki:

"Senin bir şeyin yok. Burhan Kaya'yı tanıyorum de, çık."

İçimde bir ürperti gezindi. O isim... Burhan Kaya. Bir anlık tereddütle kalakaldım. Ama sonra, içimde bir sıcaklık yükseldi. O ismi biliyordum. Evet, tanıyordum. Çünkü o isim, Piro'nundu.

Piro... Benim en yakın dostum. Çocukluğum, gençliğim, dağlarda yankılanan ilk kahkahamdı. Piro, bana bir gün, sakince, güven dolu bir sesle o kimliği uzatmıştı. "Bu benim sahte ismim," demişti. "Burhan Kaya olarak geçiyorum artık. Ne olur unutma bunu." Kimliğini de göstermişti bana. Gerçek adını kalbime, sahte adını aklıma kazımıştım.

Ve şimdi, bu soğuk odada, bu sorgunun kıyısında, Piro'nun sahte adı bir anahtar gibi önümdeydi. Yüzbaşının gözleri, ağızından çıkacak tek cümleyi bekliyordu. "Burhan Kaya'yı tanıyorum,"

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

deseydim, yol açılacaktı belki. Hücrenin demiri, pası, kaşıntısı, uykusuzluğu, hepsi geride kalacaktı. Tek bir cümle yeterdi.

Yüzbaşı mı fırsat yarattı, Piro mu fırsat buldu. Hücresinin koridorunda marş eşliğinde uygun adım marş halinde ifadesini bana anlattı. Fısıltıyla yaklaştı, elleri titremiyordu ama sesi içimi burktu: "Tanıdığını söyle beni. Eşinin akrabasıyım. Köye armut ticareti için gelmiştim. Garajda beni görmüştün. Otobüsü kaçırmıştım. Eve gelecektim, eşin yoktu. Sen işe gidiyordun, ben de seninle hastaneye gittim. Zaman geçirmek için. Sonra otobüse binecektim."

Cümleleri hazırdı, kusursuzdu. İçinde sadece dostluk, yoldaşlık da vardı. Piro, kendini değil beni kurtarmaya çalışıyordu.

Burhan Kaya'yı tanıyordum. Çünkü o benim Yoldaşım arkadaşım sırdaşım Piro'ydu. Adı sahteydi belki ama dostluğu, kardeşliği, sadakati taştandı. Ve o an, kaderim iki kelimeye sıkıştı. Söylersem çıkardım. Susarsam, kalırdım.

Ama bazı suskunluklar var ki, insanın onurudur. Bazı dostluklar var ki, insan o suskunlukta doğar yeniden.

İ.Y: İkinci defa yakalanman, sorgulanma ve cezaevi sürecini anlatabilir misin.

H.K.: Gözaltı, Sürgün, Direniş: Mardin'den Diyarbakır'a Uzan Bir Yolculuk (12 Eylül Gerçeğiyle)

1980'de, kendi isteğimle tayinimi Mardin Kızıltepe'nin Şenyurt nahiyesine kayınbabam aldırıldı. Bu bilinçli bir tercihti; çünkü o dönemde Suriye sınırı hâlâ geçişlere açıktı. Henüz mayınlar döşenmemiş, sınırı sadece bir tren hattı ayırıyordu. Bu hattı geçtiğinizde artık Türkiye devletinin doğrudan denetiminin dışına çıkmış oluyordunuz. Devrimci faaliyetler açısından güvenli bir hat gerekiyordu ve ben de o hattın peşindeydim.

Bölgeye vardığımda henüz net bir örgütlenme yoktu. Ama durmak yoktu bana. Toplantılar düzenliyor, sohbet halkaları kuruyor, İbrahim Kaypakkaya'nın tezlerinden, Kemalizm'den, ulusal sorundan bahsediyordum. Kürt halkıyla bildiğim kadarıyla Kürtçe konuşmaya çalışıyor, dil duvarlarını yıkmanın yollarını arıyordum. Giydikleri yöresel kıyafetler, o renkli başlıklar, desenli uzun elbiseler... Beni büyülemişti. Ben de köylere gidip bu giysileri giyiyordum. Onlar, "Sen buraya memur değil, bizim bir parçamız olarak gelmişsin," diyordu. Bu söz, yüreğime kazınmıştı.

Devletin bana tahsis ettiği lojmanda kalmaktansa, cezaevinde eşleri olan ailelerle yaşamayı tercih ettim. En çok da üç oğlu cezaevinde olan bir aileyle kurduğum bağ derindi. Aynı sofraya oturur, geceleri uzun sohbetler ederdik, gece aynı tahtlarda uyurduk. O günlerde hep şöyle derdim:

"Hayatımın en anlamlı aylarını burada yaşıyorum."

Ama her devrimin yolu gibi bu da kolay bir yol değildi. Evli olduğum arkadaşla aramızda ciddi görüş ayrılıkları doğdu. O, "bunlarla, devrim yapılmaz," diyerek partiden ayrıldı. Bir tartışma sırasında, beni seçim yapmaya zorladı: "Ya ben ya parti." Ben partiyi seçtim. O gün resmi olmasa da ayrıldık. Kısa bir süre sonra H.Y. aracılığıyla elime küçük bir not ulaştı. Kazım Çelik'in Diyarbakır'da olduğu ve benimle görüşmek istediği yazıyordu. Daha önce Piro'yla konuşurken, Güneydoğu'da bir komite kurulacağı söylenmişti. Benim de o yapının parçası olma ihtimali yüreğimi ısıttı.

Zamanla Diyarbakır'a geçme kararlılığım netleşti.

Yakalanacağım Günün Son Gecesi

Hafta sonu yine o kadınların yanına gittim. Kocaları cezaevindeydi hepsinin. O ev, yalnızlıktan, hasretten, acıdan dokunmuştu duvarlarını. Ama yine de sessiz değildi. İçinde hüznünle yoğrulmuş bir sıcaklık vardı. Kaynanaları Cemile Teyze ile birlikte yaşıyorlardı.

Evin tam ortasında, bir ucundan öbür ucuna uzanan kocaman bir avlu... Duvar diplerine ince keçeler serilmişti. Üzerlerine düzgünce döşekler yayılmıştı. Her döşüğün arkasında yastıklar vardı, sırtını

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

dayasın, derdini yaslasın diye. Avlunun iki kapısı vardı. Yaz boyunca ikisi de açık bırakılırdı. O yüzden hep serin olurdu içerisi, esintisi konuşmaları da suskunlukları da taşırdı avlunun öte ucuna. Biz orada otururduk. Kacak çaylar demlenir, kahveler taşar, kimi zaman kelimeler yorgun düşer, sadece göz göze bakışmalarla anlaşırdık.

O gece, cumayı cumartesiye bağlayan geceydi. Köyün gençleri, çocukları, kadınları... hepsi o eve toplanmıştı. Bir direniş halkası gibi, iç içe geçmiş eller gibiydik. O ailenin kirvesi, 12 Eylül darbesi gelir gelmez sınırı geçmiş, Suriye tarafına geçmişti. Ama bağlarını hiç koparmamıştı. Zaman zaman, gecelerin örttüğü saatlerde gizlice geri döner, Türkiye tarafındaki akrabalarını ziyaret eder, zor durumda olanları, arananları, polisten, askerden kaçanları alır, Suriye'ye geçirirdi.

O gece beni onunla tanıştıracaklardı. Ne zaman, nereden, nasıl geçeceğimizin sözünü konuşacaktık. Çünkü çember daralıyordu. Her gün biraz daha yaklaşıyordu o an. Yakalanmam, sadece zaman meselesiydi.

Kısa bir süre önce, orada sağlık müdürü olarak çalışan bir arkadaş gelmişti yanıma. Bizim müdür, demokrat bir Kürt'tü. Kıymetli bir insandı. Bir kenara çekip fısıltıyla söyledi:

“Dikkatli ol,” dedi. “Senin hakkında raporlar hazırlanmış. Askerlere, polislere çoktan gitmiş. Geldiğin yerde ‘anarşist’ diye fişlenmişsin.”

Biliyordum. Malatya'da, Afyon'da, Kastamonu'da daha önce kısa gözaltılar yaşamıştım. Hakkımda istihbarat dosyalarının dolduğunu seziyordum. Ama belli etmedim. İçim buz gibiydi ama yüzüm sakindi. Gözlerim ne yandı ne söndü.

O gece gençlerle oturduk. Sabaha kadar konuştuk.

İbrahim Kaypakkaya'dan söz ettim. Onu diğer devrimcilerden ayıran farkları anlattım. Devrim anlayışını, sınıf meselesine, ezilen halklara, özellikle Kürt sorununa yaklaşımını... En çok da milli mesele üzerinde durduk. Kemalizm'i konuştuk. Halkın hafızasına kazınmış, devletin kutsal ilan ettiği o büyük yalanları... Gençler dikkatle dinledi. Gözlerinde ince bir kıvılcım çaktı, biri yaksa yangın olacak.

Ev kalabalıktı, sohbet derindi, ama benim yüreğimde hep Cemile Teyze'de kaldı.

Cemile Teyze, öyle sıradan biri değildi. Bir dağın yamacında tek başına durmuş çınar gibi bir kadındı. Ağaydı babası. Toprağı bol, hayvanı çok, sözü köyün üstünden geçen bir aileden gelmişti. Yine bir ağayla evlendirmişlerdi onu. Kocasını da yörede sözü geçen, bir toprak Ağasıydı. Ama ne para ne mal ne itibar... hiçbir şey o kadının içindeki gururu egememişti.

Günün birinde, o ağa ikinci bir kadınla evlenir. Cemile Teyze, çocuklarını yanına alır. Ardına bakmadan, kocasını, serveti, köşkü, zenginliği bırakıp ayrı bir eve çıkar. “Ben bu gururla yaşarım, ama o evde kalmam,” demiş. Hem babası hem kocası bölgenin en varlıklı, en çok toprağa sahip ailelerindendi. Ama onun kadınlık gururu, her şeyin üstündeydi. Ne statüye boyun eğer ne açıklıktan korkar. Fakirliğe razı oldu ama onursuzluğa asla.

O günden sonra Çocuklarıyla beraber yaşar. Çocuklarını büyütür ben ordayken

3 tanesi evlenmiş ve çocukları vardı 2 tanesi bekardı. Cemile teyze ne bir erkeğe muhtaç olur ne de bir kapiya eğilir. Dili sertti, bakışı netti. Okuma yazması yoktu, ama bilgeliği onun dilindeydi. Türkçeyi konuşmazdı, ama her sözü kalpten kalbe geçerdi. Sınırı geceleri geçerdi, tek başına, gölgelere basarak. Suriye'deki akrabalarını, Suriye'de yaşayan kızını görür sırtındaki doğru kına kaçak çay birkaç top boncuk Türkiye'de olmayan şeylere koyup tekrar Türkiye Kızıltepe'ye dönerdi. Saddam'ı anlatırdı, Hafız Esad'ı...

Ama en çok da Suriye'deki Kürtlerin halini...

“Bizimkilerin nüfus cüzdanı bile yok,” derdi.

“Yok hükmündeler Suriye'deki Kürtler. Devlet Kürtleri kâğıtta bile tanımıyor.”

İşte böyleydi Cemile Teyze. Bir halkın gururu gibi dik, bir annenin cesareti kadar derin bir kadındı. Yaşadıkları, yalnız onun değil, bir halkın hikâyesiydi.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Ama sohbetlerimize her zaman Kürtçesiyle katılırdı. Saddam'ı anlatırdı, Hafız Esad'ı, Suriye'de kalan akrabalarını... Suriye'deki Kürtlerin halini o gece ondan öğrendim.

O sözler hâlâ kulağımda, gece gibi karanlık, yıldız gibi sızılı.

Halit (Cemile Teyzenin en küçük oğlu) o gece, bitişikteki babasının koyunlarından birini almıştı.

Koyun kesildi. Et kokusu bütün eve yayıldı. Kazanlar kaynadı, tabaklar doldu. Herkesin yüzü biraz renklendi. Gülüşmelerimiz vardı, kırık ama gerçek. Belki de uzun zaman sonra ilk kez o kadar içten gülümsemiştik. Konuştuk, anlattık, dinledik. Herkes birbirine sarıldı, sözle değilse bile bakışla. Acının kardeşliği idi bu. Umudun sessiz bir bağıydı.

İşte o geceyi unutmam ben.

O avluyu, keçeleri, dөşekleri, açık kapılardan giren gece serinliğini...

O kaçak çayı, koyun etini, o gözleri...

Ama en çok da Cemile Teyze'yi.

Ve onun, gecenin karanlığında tek başına geçtiği o sınır yollarını.

O cumartesi günü, kız kardeşim Malatya'dan çıkageldi. Mardin Öğretmen Lisesi'nde yatılı okuyordu o sıralar. Şenyurt'taki tanıdıklar, onu alıp kaldığı köye getirmişler. O gün köyde bir hareketlilik vardı; akşam Abdulvahap'ın düğünü yapılacaktı. Biz de düğüne gitmeye hazırlanıyorduk. Üstümüzü değiştirmek üzere, Şenyurt'ta yaşadığım lojmana döndük. O an, her şeyin değişeceğinden habersizdik. Sessiz bir akşamüstüydü, ama havada tarif edemediğim bir ağırlık asılıydı. Üstümüzü değiştirmeye hazırlanırken, iki jandarma kapımıza dayandı: "Karakol komutanı seni istiyor."

İçime kara bir şüphe çöktü. Kız kardeşime sobayı yakmasını, tüm belgeleri, kitapları, mektupları sobaya atmasını söyledim. Ben yürüyerek karakola gittim.

Karakolda Mahmut Onbaşı karşıma çıktı. "Diyarbakır'da ifaden var, seni oraya götürecekler," dedi. O anda içimde bir şey çöktü. Diyarbakır ismini duyar duymaz olan biteni kavradım. Baskınlar başlamıştı ve belli ki birisi benim adıma vermişti.

Kaçmayı düşündüm. Ayağımda Sandaletlerim, üzerinde ince bir elbisem vardı. Mahmut Onbaşı'dan eve dönüp üstümü değiştirme izni istedim. Sokakta Abdulvahap'a rastladım. Kaçırmayı teklif etti.

Kabul etmedim. "Benim yüzümden tüm aşirete, köylülere da zarar verirler," Biraz ilerde Hüseyin'le karşılaştım Hüseyin'i sanırım birileri göndermişti ben alıp kaçırması için. Hüseyin; atla arabaya seni bir yerlere götüreyim' dedi Hüseyin'e de aynı şekilde Abdulvahap'a söylediklerimi söyledim ve arabaya binmedim eğer arabaya binip gitseydim zaten oralar, devlet baskısı altındaydı, 12 Eylül'den sonra ateş altındaydı. Beni sevenler, öz kızlarıymış gibi bağrına basanlara bir de ben zarar vermek istemedim, onu düşünerek kesinlikle ne Abdulvahap'ın ne de Hüseyin'in arabasına binmedim.

Eve dönüp kot pantolonumu ve kapalı ayakkabılarımı giydim. Belgeler çoktan sobada yanmıştı.

Duman hâlâ yükseliyordu. Gerekirse "Kız kardeşim banyo yapıyor," diyecektik.

Ve O Gün, Kapılar Yumruklandığında...

Yarım saat bile geçmemişti ki...

Kapı, öfkeyle, kinle, sanki içeride bir insan değil, düşman varmış gibi yumruklanmaya başladı.

Yumruklar, emir gibiydi. Sert, hoyrat, acımasız. Kapıyı kırmaya kararlıldılar. Açtım.

Şenyurt'ta ne kadar asker varsa, hepsi evin önüne dizilmişti. Kimi duvarın dibinde çömelmişti, kimi namluyu pencereye doğrultmuştu. Tetik parmakta, bakışlar pusudaydı. Kapı da pencere de ben de hedefteydim.

Hiçbir şey sormadılar.

Sadece aldılar.

Bir cipe bindirdiler. Karakola götürdüler.

Karakola vardığımda, Mahmut Onbaşı karşıma çıktı. Ama o eski Mahmut Onbaşı yoktu. Yüzü soluktu, çehresi başka bir adaminkine dönüşmüştü. Gözlerini kaçırıyordu. Diyarbakır'dan gelenler, olanı biteni ona anlatmışlardı demek. Artık yüzüme bakamıyordu.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Sonra üzerime asker kabanı geçirdiler. Başımı kapüşonla örttüler. Nefesim kısıldı. Karanlık, tenimin üstüne yapıştı. Üzeri açık bir askeri cemse vardı. Altı asker oturuyordu içinde. Ellerimi arkadan kelepçelediler. Gözlerimi bağladılar iki askerin arasına oturtular. Diyarbakır yoluna çıktık. Yolun daha yarım saatindeydik ki durduk. Beni cemsenin arkasından indirip bir yere soktular. Beton duvarlar, tek Karanlık uzun koridorlar küflü koridorlar... Küfürler, itiş kakış, bir tokat, bir çığlık... Orası Mardin'deki işkencehaneydi, adını bile doğru dürüst hatırlayamıyorum şimdi. Belki de hatırlamak istemiyorum.

Orada kısa bir bekleyiş. Sonra yine bindirdiler aynı araca. Gözlerim bağlıydı. Nereye gittiğimizi bilmiyordum ama içim, gideceğim yeri çok iyi biliyordu. Yolun sonu Diyarbakır'dı.

Gece yarısıydı. Saat biri bulmuştu. Uyku vaktinde insanlar evlerinde yorganın altına çekilirken, biz işkencehanenin avlusuna çekiliyorduk. Onlar uykudaydı, biz gözaltındaydık.

Ayaklarıma kalas bağladılar.

Falakaya yatırıldım.

Bir adam, göğsüme ayaklarıyla bastı.

Diğerleri, yaş çubuklarla ayaklarımin altına inmeye başladı. Her vuruşta içimden bir bağ kopuyordu. Her vuruşta toprağın altında bir kök titriyordu.

Bir şekilde bir elimi kurtardım, göz bağımı hemen çıkardım. Göğsümde duran adamın yüzüne baktım. Saçları kırlaşmış, çehresi yorgun, yaşlı bir adamdı.

Dedim ki:

“Sen babam yaşıdasın. Utanmıyor musun?” dedim

Adam gülümsedi.

O gülüş... O gülüş bir celladın gururu gibiydi.

“Günlerdir seni bekliyoruz, hemşire hanım,” dedi. “Hâlâ bana ‘babam yaşıdasın’ diyorsun.”

Sonra beni geniş, ıssız, soğuk bir salona götürdüler. Spor sahası kadar bir yerdi. Betonun üzerinde, gözlerim bağlı oturtuldum. Yanı başımda biri daha vardı.

Nefesinden anladım, kadındı.

Dirseğiyle bana hafifçe dokundu:

“Bacı... Diren bacı,” dedi.

Suskun kaldım. Belki polisti, belki bir oyun kuruyorlardı.

Ama o tekrar fısıldadı:

“Diren bacı...”

Meğer o kadın, Diyarbakır'da sabah gözaltına alınmış biriymiş. Ben gece getirilmiştim. O sabahtan beri oradaymış.

Aynı sabah, H.Y.'la karısı da yakalanmıştı. Benim Diyarbakır'a getirildiğim gece, TKP/ML çevresinden elliye yakın kişi gözaltına alınmıştı. Kim varsa... Tatlıcı, çorapçı, kahveci... H.Y.'a bir selam vermiş olan herkes.

Ve işte...

Benim Diyarbakır günlerim böyle başladı.

Kanın ve Sessizliğin Gölgesinde

Böyle başladı işkenceli günler. Gök delinmiş, yer yarılmıştı sanki. O 24 saatin içine bir ömürlük acı sığdı. H.Y. Adını devrimci diye duyduğu, kendisiyle bir kez tokalaşmış, bir bardak çay içmiş, kim varsa Herkesin ismini söylemişti. Polisler ve askerler, bu arkadaşları tek tek toplayıp getirmişlerdi. Gece çökerken bile insanın üstüne bir karanlık gibi inmezdi böyle. Bu başkaydı... Bu, ölü toprağı gibi bir şeydi.

B.Y'un düğün gecesiydi. Daha gerdeğe bile girmemişlerdi. Eşi Fidan, o güzelim Dersim kızı... Henüz gelinliğini çıkarmamıştı. Onu da aldılar. Sanki bir yuvayı değil, bir dağın kalbini söküp götürüyorlardı.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

B. dizlerinin bağı çözülmüş, başı önünde, "Henüz karım bakiredir, birlikte bile olmadık," diyordu. Korumaya çalışıyordu karısını ne olur ne olmaz diye. Ama o sözler, işkencecilerin kulaklarında başka bir yankı buldu. Bu mahremiyet bile, onların ellerinde yeni bir işkence silahına dönüştü. Fidan, tertemiz bir kadındı. Politikayla alakası olmayan, rüzgârla eğilen bir narin çiçekti o. Ama cellatların umurunda mıydı kim olduğun ne düşündüğün ne yaşadığın?

Bir gün kadınlar hüccesine getirdiklerinde Fidan'ı, ben tek ayak üstünde duruyordum. Duvara yaslanmak yasaktı. Bir adım oynasam tekme, bir nefes alsam küfür. B. fısıldadı o anda, sesi çatallı: "Keşke ölseydi H.... Keşke ölseydi de bunları yaşamayıydık."

İşkencelerin hepsini anlatmayacağım. Çünkü çok anlatıldı. Yazıldı, çizildi, konuşuldu. Ama bazıları var ki, bir ömür susup da bir cümleyle insanın içine hançer gibi saplanır.

Diyarbakır işkencehanesine Malatya'dan kadınlar getirilmişti. Gece İsmihan'ının uyumasını bekledim onun uyuduğuna emin olduktan sonra Malatya'da getirilen kadınlarla Z.Y. A., Z.S. ile Göz göze geldik. Fısıltıyla söyledim:

"Ben sizi tanımıyorum, siz de beni tanımıyorsunuz. Konuşmayın. Susarsanız çıkarsınız. Konuşursanız buradayız."

Ama İsmihan uyuma numarası yapmış konuştuğumuzu duymuştu. İsmihan, yataktan kalktı dışarı koridora doğru gitti. (İhanet edenler istediği zaman kapıyı açıp çıkabiliyorlar da akıllarına yeni bir şey geldiği zaman kapıyı açıp polisin yanına gidip o akıllarına gelen yeni şeyleri polislerle anlatıyorlardı) Konuştuğumuzu duyar duymaz koştu işkencecilerin yanına. İçeri henüz adımını atmadan ruhunu teslim etmişti korkuya.

Birden içeri daldı biri. Erzurumlu olduğunu söylüyordu. Bağırıyordu:

"Ben Erzurum'un Dadaşı Doğunun sınır taşıyım! Eğer buradan çıkarsan, beni vurursun! Ama arkamdan vurma!"

Yataktaydım. Kolumdan tuttuğu gibi koridorun ortasına sürükledi. Askerleri çağırdı. "Bu gece bu kadın sizindir," dedi. "Ne yaparsanız yapın, İstediginizi yapabilirsiniz serbest."

Gözlerim bağlıydı ama kalbim açıktı. Beni çırılçıplak soydular. Etrafımda çember oldular askerler.

Biri saçlarımda tutup, başkasına atıyor, kimin yakınına düşüysem saçımda tutuyor bir başkasına atıyordu. Ne kadar sürdüyse beni bu şekilde birbirlerine fırlattılar bilmiyorum. Ağzlarından çıkan her kelime bir kurşun gibi. Küfürler, tehditler, hayvanca sesler... Ben bağırıyordum. O ses ben miydim, başkası mıydı, bilmiyorum. Sadece bir çığlık büyüyordu içimde, yırtılıyordu dünyamın sesi.

Sonra erkeklerin tutulduğu bölümden bir ses yükseldi. Gür, öfke dolu, onurlu bir ses:

"Eğer erkeksen, o kadının beynine bir kurşun sık, öldür! Yeter! Sizin de anneniz, bacınız, karınız yok mu? Eğer buradan çıkarsam, bunun hesabını size soracağım! Dedi

Donup kaldılar. Ben de donup kaldım. Sevinç miydi içimdeki? Umut muydu, yoksa daha büyük bir korku mu? O anda bilmiyordum. Ama bir insanın, bir yürekli insanın böyle haykırması... O çemberi bir anlığına da olsa yarmıştı.

O sesin kime ait olduğunu cezaevinde çıktıktan sonra öğrendim, Avukat Hüseyin Yıldırım' mış. O sesi yükselten kişi benim avukatım olmak istemiş. Ailemi bulmuş. "O kıza söyleyin vekâletini bana versin," demiş. Verdim. Ama o da içeri düştü. 5 Nolu zindanın karanlığına...

.....

İ.Y.: Hamilelik ve cezaevinde doğum sürecini aktarabilir misiniz?

H.K.: Evimin kapısına askerler dayandığında, içimde derinlerde bir yerlerde sessiz bir şüphe yükseldi. Belki de hamileydim. Aylar haftalara, haftalar zamana karışmıştı; zaman artık kaygan bir zemindi. Kadın bedeni bilir; içeride bir canın kıpırdadığını... ama ne zamandı artık düşünmek? Ne sağlık kontrolleri ne testler... Sadece mide bulantıları, ara ara gelen baş dönmeleri vardı. Belki duyduğum bu basit belirtiler gerilimin etkisiydi, belki korkudan... belki de içimde büyümekte olan minik hayatın ilk kıpırtısıydı.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Gözüaltındaki her sabah, mideye inen bir yumruğun acısı ile başlardı. Sorgu odasının soğukluğu içinde, içindeki sıcaklığı asla kimse bilmezdi. Midemdeki bulantı bazen kusmaya dönerdi. Onlar umursamıyordu. Hamile olduğumu söylediğimde, onlar için ben bir cenin değildim ne bir kadın ne bir gelecek bilinci... Onların gözünde bir teröristtim; rahmimdeki cenin onlar için bu dünyaya gelmemesi gereken bir terörist yavrusu olacaktı.

Oysa ben içimde bir umut taşıyordum. Karanlık hücrelerin, işkence odalarının ıslak taş zeminlerinin, kirli duvarların içinde gizlice filizlenen bir umut... İçimdeki o küçük hayat, korkuyla, sessizlikle ama hep yaşamaya direnerek büyüyordu.

Cemil'in Direnişi ve Doğumu

Cemil askeri hastanenin soğuk taşlarında doğdu.

Ne doğumhanede bir sevinç vardı ne gökyüzünde kuşların kanadı.

O doğduğu an, dışarıda asker postalları, içerde kanın ve sancının uğultusu vardı.

Ama o küçücük, zayıf, solgun bedeniyle...

Cemil, koca bir dağ gibi inadına geldi dünyaya.

1900 gramlık bir ağırlıkla,

ama yüreğinde, yeryüzünün bütün ağırlığını taşıyan bir dirençle.

Doktor, asker postalı giyse de başka biriydi.

Doğum ve kadın hastalıkları uzmanıydı, yedek subaydı ama insan kalabilmişti.

Gözleri yumuşaktı, sesi sessizdi.

İçimizdeki yıkıntıyı fark etmiş, belki kendince korumaya kalkmıştı.

Vicdanı vardı, demek ki mümkündü.

Cemil'in sarılığı ilerlediğinde,

hemoglobin göklere çıktığında,

o doktor, kalmamı sağladı.

"Gönderemem" dedi, "Bu bebek daha dünyaya tam tutunamadı."

Ama ben biliyordum, o bebek çoktan tutunmuştu —

kanın, acının, sürgünün içinden geçmiş, bir kıvılcım gibi yanıyordu içimde.

Bir sabah viziteye geldi doktor.

Koridorda ölüm sessizliği vardı,

sadece tavan arasından sızan ışık yerleri çiziyordu.

Başını hafifçe eğdi, gözlerini kaçırarak konuştu:

"Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım seni çok 'seviyor'... Her gün arıyor.

Diyor ki, 'Kadını da bebeği de bir an önce gönderin.

Ne olur ne olmaz, elden uzak dursunlar.'"

Sözlerin içindeki o sevgi sözü, iğrenç bir kurşun gibi saplandı içime.

O sevgi, bir annenin alnındaki teri silen,

bir bebeğin başını okşayan sevgi değildi.

O sevgi, sahiplenmeye, yok etmeye, kontrol etmeye, aşağılama, kişiliksizleştirmeye yönelik bir sevgiydi.

Korkuyla karışık bir takıntıydı.

O sevgi, bizim gibi kadınlara reva görülen susturucu bir eldi.

Bu dünya, zalimiyle de vicdanlısıyla da bir bütündü.

Ve Cemil...

Bütün bunların ortasında, yaşamaya karar vermişti.

Ne işkence ne açlık ne korku...

Hiçbiri onun nefesini kesemedi.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

İçimde kan gölü gibi ağır ağır büyüyen,
gecelelerin, hücrelerin, acının ortasında direnen bu çocuk,
bir halkın çılgılığıydı.
Bir annenin inadını, bir kadının direncini taşıyordu teninde.
Ve o doğduğunda sadece bir bebek değil,
kızıl bir gül gibi
umudun kapısını açtı dünyaya.

İ.Y.: Bir çocuğun cezaevi koşullarında büyütülmesi ve aranan bir baba.

H.K.: Cemil’le Cezaevine Getirilişimiz

Cuma günleri Diyarbakır Askerî Hastanesi'nden cezaevine dönüş günüydü. Öğleden sonra, tutukluları taşıyan askeri araçlar gelir, hastaneden alıp götürürdü. Götürürlerdi... Ama bazen götürmek yetmezdi; o dönüş, başka bir anlam kazanırdı.

Ben hastaneye sevk edildikten bir iki hafta sonra, kadınlar koğuşunda her cuma günü koğuş arkadaşlarım benim ranzamı süslüyor, renk renk tülbentlerini, elbiselerini yatağımın başucuna asıyorlarmış. Vahşet dönemi boyunca görülmemiş bir şey yaşanmış; işkenceler hafiflemiş, hatta gardiyanlar dışarıdan bebek battaniyesi, birkaç parça eşya bile getirir olmuş. Kadınlar kendi aralarında para toplayıp, yeni doğacak bebek için bir şeyler almışlar. O dönem için mucizeydi bu.

Ama herkes biliyordu, bu sessizlik bir fırtınanın habercisiydi. Cezaevinde bir şeyler oluyordu, ama kimse ne olduğunu tam olarak bilmiyordu.

Cemil’in sağlık sorunları nedeniyle hastanede uzun süre kaldık. Doktorumuz onu bir çocuk uzmanına gösterdi, tüm tahlillerini yaptılar tek tek. Ne kadar kaldık, ay hesabını yitirdim... Ama üç aydan fazla olduğunu biliyorum.

Sonra bir gün, dönüş vakti geldi. Beni ve Cemil’i almak için gelen askeri cip, hiç alışılmadık bir şekilde, beni ön koltuğa oturttu. Önüm açık, gözüm açık, kalbim boğazımda çarpıyor. Arkamda askerler. Cipun şoförü bir asteğmendi; bana dönüp şöyle dedi:

“İyi bak etrafına... Bir daha buraları göremezsin.”

Yol uzadıkça içimde bir şüphe büyüdü. Sanki bir yerlere götürülüyorum. Sorguya mı? Birileri mi yakalandı, adımı mı verdi? Doğum yaptım diye gözaltına mı alacaklar yeniden?

Asteğmenin yüzüne bakmaya çalıştım. Beton duvar gibiydi. Ne bir duygu ne bir bakış. Ama ben biliyordum; o cip Diyarbakır’ın altını üstüne getirmişti. Bazı sokaklardan iki kez geçtiğimize emindim.

Ama o bana hiçbir şey söylemedi. Ben de sormadım, sormazdım. Sadece bekledim. Sessizce.

Sonunda cezaevi kapısına vardık. Hava kararmıştı. Bizi kapıda Üsteğmen Ali Osman karşıladı.

Asteğmen, Cemil’i kucağından indirmiyor, teslim tutanağını Ali Osman’a uzatıyordu. Ali Osman ise tutanağı imzalamamakta ısrarcıydı.

"İmzalamam," diyordu.

"Ben de bebeği teslim etmem," diyordu asteğmen.

İki asker, iki silahlı adam, cezaevinin girişinde bir bebeğin üzerine tartışıyorlardı. Ben, yüzüm duvara dönük bekliyorum. Ne yüzlerini görebiliyorum ne de zamanın nasıl geçtiğini anlayabiliyorum. Sadece sesler, sadece o yükselen tonlar. Kalbim çırpınıyor. Başım dönüyor. Dizlerim titriyor. Ama duvara yaslanamıyorum. Yaslanırsam, cezası ne olur, çok iyi biliyorum.

Tartışma, bir buçuk saat sürdü. Belki iki. Sonunda Ali Osman imzaladı. Asteğmen bebeği kucağıma verdi. Gardiyan önde, ben arkada, Hızlı hızlı yürümeye başladık. Uzun, karanlık, rutubet kokan koridorlardan geçtik. Kadınlar koğuşunun alt katındaki merdivenlere geldiğimizde, gardiyan yukarı çıkıp kapıyı açtı. Kadınlar sayım düzenine geçmişti. Merdivenleri çıktım, kucağımda Cemil’le koğuşa girdim.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Gözler üzerimdeydi. Ama o an, hastanedeki o dört arkadaşın – Ferhat Kurtay, Necmi Öner, Mahmut Zengin ve Eşref Anyık – kendilerini yaktığını, işkenceyi ve ihaneti protesto ettiklerini öğrenmişim.

Acaba burada kimse biliyor muydu?

Alt ranzayı bana ve Cemil’e ayırmışlardı. Bebeği yavaşça yatağa bıraktım. Ben robot gibiydim. Ne konuşabiliyor ne ağlayabiliyordum. Sessizce herkese sarıldım. Herkesin yüzünde, ne olduğunu anlamaya çalışan bir ifade vardı.

Sakine yanıma geldi.

"Cezaevinde bir şeyler oluyor, biliyoruz," dedi.

"Sen mutlaka bir şey duymuşsundur. Ne duysan söyle."

Etrafıma baktım. Tüm gözler üzerimdeydi. Yutkundum. Sesim titreyerek söyledim:

"33 Koğuş'ta, 17 Mayıs'ı 18 Mayıs'a bağlayan gece... Ferhat, Necmi, Mahmut ve Eşref...

Kendilerini yaktılar."

Sakine yatağına gitti, battaniyeyi başına çekti. Sessizlik içinde uzandı. PKK davasından yargılanan kızlar; kimi Sakine'nin yatağına, kimi benim yanıma geldi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.

Konuşamadım. Gözyaşlarımı yuttum.

Sonra A., Sakine'nin yanında kalktı, koğuşta volta ata ata ağda başladı:

"Bingöl şewti, megrî megrî dayê megrî..."

Ve ardından D.Teyze ranzasında dizlerine vurmaya, ağıt yakmaya başladı.

Tüm kadınlar etrafımı sardı.

"Neler oldu? Kimlerdi? Hangi koğuşta?"

Ben de bildiklerimi, yavaş yavaş, herkesin gözlerinin içine bakarak anlattım

İ.Y.: şubede ve cezaevinde yaşamış olduklarınız?

H.K.: 1981 ile 1984 arası... O yıllar, Diyarbakır zindanlarının en karanlık, en vahşi dönemi.

İnsanlık, orada bir daha tanımlandı. Direniş yeniden doğdu ama çok kanla, çok suskunlukla, çok utançla.

O koğuşlarda sadece bedenlerimize değil, kişiliğimize saldırıldı. Amaç açıktı: insanı kendinden nefret ettirmek. Kendine olan saygısını yitirmesini, kişiliğini reddetmesini sağlamak. İşkenceler bunun içindi. Fiziki olanı zaten herkes biliyor. Psikolojik olanı ise kelimelere sığmaz. Adım adım, gece gündüz, uyurken bile... Rüyalarımız bile sorguya alınmıştı.

Gördüğüm işkenceler sırasında çenem kırıldı, ön dişim kırıldı ve yüzümde anatomik hasar meydana geldi. Ömür boyu bu anatomik bozuklukla yaşamak zorundayım.

Kadın arkadaşlarımıza tecavüz edildi. Tecavüzde hamile kalıp, çocuk doğuran oldu. O çocuğun gözleri hâlâ içimde yanar. Erkek arkadaşlarımızın makatlarına cop sokuldu. Bir çok arkadaşımız işkencede öldürüldü. Kimse sağlıklı çıkmasın, çıkarsa da artık insan olarak kalmasın istediler. Vahşetin sınırını çoktan aşmışlardı. Zaten sınır diye bir şey bırakmamışlardı.

Evet, bu anlatılanlar daha önce yazıldı, söylendi. Ama bazı şeyler vardır, tekrar edilmeli. Çünkü tekrar hatırlanmazsa, tekrar yaşanır.

O cehennemde bir de ihanet vardı. Ve o, işkenceden bile daha yakıcıydı. Yanındaki yoldaşının seni satışı... işkencecilerle beraber sana işkence yapışı. Cezaevine götürüldükten sonra, sorgulamada bana işkence yapan, bana işkence yapılırken işkencecilere türkü söyleyip eğlendiren kişiyi mutlaka öldürmeliydim! ama nasıl? Gece gündüz beni susturmayan, içimi kemiren buydu: susarak.

Direnenlerin arasında, birden sorguda çözülen, ihanet eden, arkadaşlarına işkence yapanları... Herkes biliyordu bunları, ama kimse konuşmazdı. Direnişimiz, suskunluğumuzdu.

Örgütümüzün tüm kadrolarının, bölge ve merkezi konferansa katılanların isim, kod isim ve esgallerini verenler..... Tahliye olduğumda, onların peşine düşmeyi düşündüm. Özellikle biri... İşkencecilerin emirlerini uygulayan, bizzat bana işkence yapan bir kadındı. Gözümde ne kadar insan sayılırdı,

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

bilmiyorum. Ama içimde onu öldürme arzusu her geçen gün daha da büyüyordu. Bu bir kin değildi. Bir hesaplaşmaydı.

Cezaevinde onunla aynı kadınlar koğuşuna alındığımızda hep korkardı, H.Y.’ın karısının yanında ayrılmazdı. Bense hep fırsat kolluyordum ve bir gün. Çamaşırlarımızı değiştirmek için bir oda vardı. Aksam pijamasını giymek için o odaya yalnız girdi, ben fırsatı bulmuştum. Hemen arkasından bende girdim odaya, odanın kapısının kolunu çıkarıp kapıyı kilitledim. Odaya girdiğimi görünce avazı çıktığı kadar bağırdı, koğuştaki kadınlar o odanın kapısında toplandı. Fırsat bu fırsattı. Kapının kolunu yerinden söktüm ve ona saldırdım. Boğazına yapıştım.

Ama içeriden gelen seslere rağmen kimse duymadı. Kapının aralığında bir ses geldi:

“Ne olur bırak, bak tüm cezaevine daha fazla baskı gelecek. İdare duymadan, hiçbir şey olmamış gibi bitsin bu...”

Ama içimdeki fırtına dinmiyordu. Niyetim ne olursa olsun, öldürmekti. O an ölüm pahasına da olsa bunu yapmaya hazırdım. Ellerim titremiyor, gözlerim başka bir dünyaya bakıyordu. Bunu sadece kan durdurabilirdi.

Sonra biri girdi araya. Sakine.

Sesi dostçaydı “hangi bir haini öldüreceksin!”

“Bırak onu,” dedi.

“Bak, seni seviyoruz. Sen direngen bir kadınsın. Sana ihanet etmiş olabilir. Sana işkence etmiş olabilir. Ama kim yapmadı ki burada işkence? Böyle alınmaz intikam, Böyle değil.”

Ne dedi ne söyledi başka, tam hatırlamıyorum. Ama içimdeki öfkenin, Sakine’nin dostça sözleriyle boğulduğunu biliyorum. Ellerim gevşedi. Bıraktım.

Kadın yere düştü. Benden daha iri, daha güçlü, daha sağlam yapıydı. Ama ihanet insanı öyle bir hale getirir ki, dev gibi bir bedeni cılız bir bakışla yere serer. O kadın, yerde dururken gözümün içine baktı. Gözlerinde yalvarış vardı. Korku değil, zavallılık. O bakış, benim vicdanımda hâlâ bir yara gibi.

Ve o gün bir şey daha öğrendim:

İntikam bazen öldürmek değildir. Bazen öldürmekten vazgeçmektir.

Ama unutmak?

Unutmak mümkün değil.

O duvarlar, o gözler, o çığlıklar...

Hepsi hâlâ içimdedir.

İ.Y.: Eşiniz ile resmi nihkalmıydınız?

H.K.: Söz Verdim, Dönenlerden Olmadım

Bizim evliliğimiz başından itibaren zorluydu. Annem, babam, hatta yakın çevremdeki herkes Sinan’la evlenmemi karşıydı. Üstelik yalnızca ailem değil, yoldaşlarım da Sinan’la elenmemi doğru bulmuyordu. Ama ben bir kere söz Sinan’a seninle evlenirim sozu vermişim ve o sözden dönmek istemedim.

Üç kez partiye başvurduk evlenmek için. Üçünde de reddedildik. Dördüncü kez başvurduğumuzda ise karar bana bırakıldı. Daha önce “evet” diyeceğimi söylemişim; bu defa da sözümde durdum. O karar geldiği gün... Kafam öylesine karıştı ki... Elim titredi, içim ürperdi. Sanki kaderimi kendi ellerimle mühürlüyordum. Bir anlık dalgınlıkla kendime zarar verdim. Elimdeki silah kazayla patladı ben yaralandım. Belki de içimdeki çelişkiler o an ete kemiğe büründü.

Sonra birlikte Dersim’e gittik. Kayınbabam evlendirme dairesinden birini ayarlamıştı. Adam eve geldi. Yanında iki de şahit vardı. Kim olduklarını bugün hatırlamıyorum bile. Nikâh evde kıyıldı, Şubat ayıydı. Kış, dışarıda bembeyazdı; ama içimdeki karmaşa daha da ağırdı.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Babam, dışarıya karşı “kızın seni dinlemedi istediği biriyle evlendi” denilmesinden rahatsızdı. “Gelip istesinler, ben de vereyim” dedi. Her ne kadar gönülsüz olsa da kızımı kendi rızamla verdim desin diye. Kayınbabamlar geldiler, istediler. Kayınbabamlar yukarda otururken babam beni aşağı kattaki tanıklılığa çağırdı bana şöyle dedi:

“Senin ölmene razıyım ama bu çocukla evlenmene razı değilim. Bu insan sana göre değil. Sen çok başka bir şekilde büyüdün.” Şimdi hayır de hemen insanlara kızım bu evliliğe razı değil derim dedi Ben ise kararlıyım. “Hayır, ben bu adamla evleneceğim,” dedim. Babam ağlayarak yukarı çıktı. Artık yapılacak bir şey kalmamıştı. Düğün yaptılar, ama bizim aileden kimseye haber verilmedi. Akrabalar çağrılmadı. Babam buna karşıydı. O gün, o şekilde evlendik. Evliliğimiz artık yakın çevremizde de resmiyet kazanmıştı.

İ.Y.: Tahliye süreciniz nasıl oldu? Anlatabilir misin?

H.K.: Gri Camların Ardında

Koğuşun penceresi vardı ama yoktu. Camlar, dışarının ne ışığını içeri sızdırırdı ne de sesini. Hepsi baştan aşağı kalın, katran gibi bir gri boyayla kaplanmıştı. Tıpkı bizim umutlarımız gibi üzeri örülmüş, soluksuz bırakılmıştı. Güneşin doğuşunu da batışını da göremezdik. Günün saatini sadece gardiyanın bağırışından, yemek saatlerinde, her yemekten sonra yemek bedeli dedikleri işkencelerde, bir de askeri eğitim için havalandırmaya çıkarıldığımızda. Ya da Cemil’in acıkan ağlayışından anlardım.

İçerisi hep aynı renkti: kurşuni. Duvarlar gri, zemin gri, yüzler gri. Yalnız rengimiz değil, sesimiz de sönüktü. Koğuşta kimse kimsenin yanına yaklaşamaz zira mazgallarda 24 saat gözetlenirdik, birileri yanyana geldiği mazgalda askerler görürse tüm koğuşa saatlerce işkence yapılırdı. Konuşmalar fısıltıydı. Ne bağırın vardı ne gülen. Fısıltılarla yaşar, suskunlukla direnirdik. Herkesin içinde sakladığı bir acı, bir hikâye, bir eksiklik vardı. Ama o eksiklik bazen birlikte sarıldığımız bir battaniyeye, bazen paylaşılmış kuru ekmeğe dönüşürdü. Sessizlik içinde kardeşleşirdik.

Duvarlar sadece taştan değildi. Her bir köşesi nefretin izleriyle, kinle yazılmış ırkçı sloganlarla doluydu. “Bir Türk dünyaya bedeldir, Türkiye Türklerindir, her Türk Asker doğar” yazıyordu bir yerde, başka bir duvarda “En asil kan Türk kanıdır.” Bu yazılar tutuklulara yazdırılır, boyaların, tinerin parası da tutuklulara ödetilirdi. Hangi duvara baksan yüzünü hangi tarafa çevirsen bu yazılarla karşılaşırıydın. Tutuklanıp cezaevine getirilen her tutuklu İlk önce bu ırkçı sloganlarına karşılaştırdı. Bu yazılar, cezaevinin resmi dili gibiydi. Nefretle konuşurdu o taşlar, o duvarlar. O yüzden biz sessizdik belki de taş gibi suskun ama içten içe konuşan.

Cemil... Bebeğim. Onu koynumda saklardım, sanki dışarıdaki karanlık ona dokunmasın diye. Kışın eksi 20 lerde Bebeğimin yanaklarını göz çukurlarından ısırdım.

Cemil ne bir sokak lambası görmüştü ne de pencere aralığından sızan bir ışık görürdü. Günlük yaşadığı bize yapılan işkenceler, inip kalkan coplar, küfürler, nefret dolu gözler asık suratlar. Gözleri bir başka karanlığı arardı bazen. Belki rahmimdeyken alıştığı o sıcak yarı-karanlığı. Ama burası soğuktu. Işık sızmadığı gibi, merhamet de sızmazdı bu duvarların arkasına.

Her cuma günü eşimin ailesi veya benim ailem ziyaretime gelirdi. Bazı zaman görüşme olmazdı. Ya keyfi bir yasak olurdu ya da başka bir gerekçeyle geri gönderilirdi. O saatler boyunca kapıda bekler, sonra gözleri dolu dönerlerdi. Hele Ziyarettime getirilen oğlumun yüzü... Mazgalardan gördüğümde içim çekilmişti.

Çoğu zaman ziyaretçilerimin sesini duymazdım. Ama gözleri anlatırdı her şeyi: “Dayan kızım,” derdi o gözleri, “sana kıymaya güçleri yetmeyecek.”

Eşim ise aranıyordu. Ben içerideyken, Yalnızca annesi ve babası gelirdi ziyaretime. Cezaevinin kapısında, sessizce beklerlerdi. Gardiyanlar onlara da aynı bakışla bakardı: suçlu yakını. Suç bulaşıcıymış gibi. Oysa onların suçu yalnızca sevmektir. Oğullarını, gelinlerini, torunlarını sevmek.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Mart ayında tahliye olmuşum. Ama aylarca keyfi cezaevinde tuttular. Bir gün, gün battıktan sonra, gardiyan mazgaldan seslendi:

“Hadi hazırlan, çıkıyorsun.”

Hazırlanacak bir şeyim yoktu. Cemil’in birkaç eşyası, birkaç bezi... Hepsi buydu. Koğuş arkadaşlarıma göz ucuyla baktım. Sarıldık, göz göze geldik. O bakışlarımızla da vedalaştık. Her biri içimde kaldı. Her biri bir yaramdı artık.

Gardiyan koridorda yürürken arkasından ilerledim. Cezaevinin ön kısmına geldiğimizde, nöbette yine Ali Osman vardı. Beni görünce hafif bir tebessümle,

“Eee, Bundan sonra devlete düşmanlık yapmazsın değil mi?” diye sordu.

Başımı Kaldırıp gözümü, gözüme diktim. Cevap vermedim. Birkaç kez daha sordu, sustum.

Bir an içimden geçti: “Yine geri mi alacaklar? Belki yanlışlık oldu. Belki daha birkaç ay var...”

Ama bu kez kapı açıldı. Gürültüyle, kalın demir sesleriyle... Dışarının karanlığı bile bana aydınlık geldi. Cezaevi hangi semtte olduğunu bilmiyordum. Ne tarafa gideceğimi, hangi yöne yürüyeceğimi bilmiyordum. Bir minibüs durağına kadar yürüdüm. Oradan Şehirler arası garaja, orada Elâzığ’a giden son otobüse bindim Elazığ’a, oradan Dersim’e geçtim.

Gece yarısına doğru, Dersim’de ailemin oturduğu eve, kışladaki eve gittim. Kapıyı yaşlı bir adam açtı.

“Burası H.A.’ların evi mi?” dedim.

“Onlar taşındı kızım,” dedi.

“Cezaevinden çıktım. Gelinleriyim ben...” dedim.

Adamın gözleri değişti Heyecanla tekrar içeri girdi üstünü giydi dışarı çıktı, Cemil’i kucağına aldı, beni Munzur Mahallesi’ne götürdü. Kayınbabam pijamalarıyla açtı kapıyı. Gözleri doldu:

“Kızım biz seni bugün akşama kadar cezaevi kapısında bekledik,” dedi.

“Geç bıraktılar,” dedim sadece. O gecenin yorgunluğunu taşıyan tek cümleydi bu.

Cemil sessizdi. Gözleri kocamandı. İlk defa bir sokak lambasına bakıyor, ilk defa karanlığın içinde titreyen bir ışığı izliyordu. Başını göğsüme dayadı, gözlerini kapadı. Uzun zamandır görmediği bir düşe dalar gibi...

İ.Y.: Yeniden ilişkiler kurma ve yurt dışına çıkış süreciniz nasıl yaşadın?

H.K.:Yeniden Mücadele ve Yurtdışına çıkışım

Ertesi gün kayınbabam iki koç aldı; birini bana, diğerini Cemil için kesti. Etleri parça parça doğradılar, komşulara dağıttılar. Fakat işin en can yakıcı yanı şuydu: Ne bir komşu geldi geçmiş olsuna, ne bir akraba uğradı kapıya. Sanki evin içinden geçen fırtınayı duymamışlardı. Sanki yıkımın sesi, o apartmanın duvarlarına çarpıp geri dönmüştü.

Evde kimsecikler yoktu. Kayınlarım ortadan kaybolmuştu. Nerede olduklarını sorduğumda kimse konuşmadı. Birkaç gün sonra öğrendim: S. cezaevine düşmüş, S.’la A. yurt dışına kaçmıştı. S.’ın nerede olduğunuysa kimse bilmiyordu.

Bizim ev Munzur Mahallesi’ndeydi; vali, emniyet müdürü, subaylar... Devletin damarları bu sokaklardan geçirdi. Kayınbabamların apartmanında ise garip bir sessizlik vardı. Çok sonraları öğrendim: O apartmanda çocukları dağa gitmiş, çocukları dağda öldürülmüş, çocukları cezaevine düşmüş aileler yaşıyordu.

Ve bir akşam, büyük oğlum İbo kapıyı açtığı anda, peşinden gidip bakmak istedim. Gelen biriydi, evine dönüyordu. Yalnızca benim duyacağım bir fısıltıyla, “Biz hemen üst katta oturuyoruz. Saat ondan sonra uğrarsanız çok seviniriz,” dedi.

Çok sevindim. Ama niye böyle gizliydi bu davet? Ben artık özgürdüm, tahliye olmuşum. Kapı komşusuyduk üstelik.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Gece eve gittiğimde her şey hazırdu. Sofra kurulmuş, aile toplanmıştı. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Ama yüzlerinden, bakışlarından bir sevgi, bir özlem akıyordu. Sanki yıllardır beni beklemişlerdi. Sabaha kadar oturduk. Hâlden sudan konuştuk. Sonra sessizce ayrıldım, aşağıya indim. Ertesi sabah kaynanam bana sordu:

“Kızlarıyla ilgili sana bir şey söylediler mi?”

“Hayır,” dedim.

“O zaman ben söyleyeyim,” dedi. “Onların kızı dağda. Sen gelmeden önce kapımızda asker, polis eksik olmazdı. Şimdi daha da çoklar. Dışarıda görürsen, konuşma. Ne onlar için iyi olur ne senin için...”

O günlerden sonra her sabah, her gece bir haber bekledim. Belki bir mektup, belki bir işaret... Ama ne ses geldi ne nefes. Sonra kalktım, Malatya’ya ailemin yanına gittim. Orada da sordum, soruşturdum. Kürecik’e gittim, çünkü orası biraz daha rahattı.

Cezaevinde yeni çıkan bir genç kadın, Dev-Sol’dan, orada abisinin yanına sığınmıştı. Ona sordum: “Arkadaşlarınla temas kurabildin mi?”

“Hayır,” dedi. “Artvin’de nefes alamadım. Burada biraz nefes alabiliyorum. İnsan gibi bakıyorlar bana...”

Kürecik’te kaldım. Belki bir haber gelir, belki biri çıkar karşıma... Olmadı. Oradan Elbistan’a geçtim. Orada da aynı sessizlik. Ama sonra Piro, İstanbul’da S’la karşılaşmış. Benden bahsetmiş, görüşmek istediğini söylemiş. Bunu da Piro’nun ölümünden sonra öğrendim.

O sıralarda İstanbul’daydım. Bazen [bir arkadaşın] bürosuna uğrar, saatlerce otururdum.

Bir gün oradaydım, telefon çaldı. [Arkadaş]telefonu kapattıktan sonra bana döndü:

“Zamanın var mı?”

“Var,” dedim.

“Bugün sana güzel bir sürprizim var,” dedi.

Kısa bir süre sonra, kapıdan biri girdi. Gözlük takmıştı, saçları başka bir renkteydi. Ama yürüyüşü... o yürüyüşü tanıdım.

[Arkadaş]’la göz göze geldiler. O beni tanımadı, ben de onu. Çünkü çok değişmişti. Ama ben de 38 kiloya düşmüştüm, bir deri bir kemik. Beni tanımak kolay değildi.

Sonunda Hasan Hakkı tanıdı beni. Sarıldık. O an, hayatımın en mutlu anıydı. Çünkü bir yoldaşıma, bir dostu kavuşmuştum. Bu sayede partimle de tekrar ilişki kurabilecektim.

Beraber dışarı çıktık. Nerede kaldığımı sordu. Sonra beni Yakacık’a götürdü. Orada bir arkadaşın evine... Ev sahibi Hasan Öz’dü. Sonraları Hollanda’nın Rotterdam şehrine yerleşti ve orada beyin kanamasıyla hayata veda etti.

Hasan Hakkı bana cezaevindeyken olan biteni anlattı. Bildirileri, İşçi-Köylü’yü, o dönem yazılmış ne varsa merhale merhale getirdi. Okuduk birlikte. Konuştuk. Yorumladık. O evde uzun süre kaldım.

Bana “Kimseye kendinle ilgili bir şey söyleme” dedi. Aileye beni kız kardeşi Meral diye tanıttı. “Eve gelen giden çok. Tanıyan olur, hemendeşfre olursun,” dedi.

Beraber uzun yürüyüşlere çıktık. En çok Kadıköy’de dolaşırdık. Cemil’e elbiseler, oyuncaklar alırdık. Cezaevindeyken partinin yaşadıklarını Hasan Hakkı’nın sesiyle, yüreğiyle dinledim.

Sonra bir gün, Hasan Hakkı’ya yurt dışına çıkacağımı söyledim.

Hasan Hakkı, “Çık,” dedi.

En son birlikte Kadıköy Moda’da dolaştık. Bir bankta oturduk, uzun uzun konuştuk. O gün, ayrılığın günüydü.

“Hasan Hakkı,” dedim, “Randevularına bir dakika geç kalırlarsa, hiç bekleme, ayrıl randevu yerinde. Ev adresini kimseye verme. Kendine dikkat et...”

İçime bir sızı çökmüştü. Sanki bir daha göremeyecektim onu. Sanki bu, son bakışımızdı.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Beni otobùse bindirdi, Uzunköprü'ye doğru. Kadınlara mı ayan olur, herkese mi bilmem... Ama ben, Hasan Hakkı gözden kaybolana kadar baktım. O da dönüp dönüp bana baktı. Ve ikimiz de biliyorduk: Bu, son vedaydı.

ONUR VAKFI